

Varför berättar inte barnen? – perspektiv på sexuella övergrepp

Av
Helena Henriksson

LUNDS UNIVERSITET
Socialhögskolan

Kandidatuppsats (SOPA63)
VT 13

Handledare: Hanna Wittrock

Förord

Jag vill tacka min handledare Hanna Wittrock för all hennes vägledning, ansträngning och support.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Problemformulering	1-2
1.2 Syfte och frågor	2
1.3 Begreppsförtydligande	3
1.4 Upplägget	3
2. Tidigare forskning	4
2.1 Historisk bakgrundforskning	4
2.1.1 Före 1850	4
2.1.2 1850-1930	4-8
2.1.3 1930-1950	8
2.1.4 1950-1980	8-10
2.1.5 1980-2000	10-
2.2 Aktuell tidigare forskning	13-16
2.3 Sammanfattning av den tidigare forskningen	16-18
3. Teorier	18
3.1 Erving Goffmans teori om begreppet stigma	19-21
3.2 Affektteori	21-25
3.3 Sammanfattning av teorierna	25-26
4. Metod	26

4.1 Empiri	27
4.1.1 Presentation av självbiografierna	27-29
4.2 Mina metodval	29-31
4.3 Beskrivning av analysarbetet	31-32
4.4 Förtjänster och brister med metoden	32-34
4.5 Etiska överväganden	34
5. Resultat och Analys	35
5.1 Omgivningens/släktingars attityder och känslor	35-40
5.2 Moderns reaktion vid vetskap om incest	40-41
5.3 Barnet får positiv närvaro och bekräftelse av förövaren	41-43
5.4 Ambivalens/dubbla känslor gentemot förövaren	43-44
5.5 Prototypisk situation där skam och psykisk ohälsa skapas	44-46
5.6 Rädsla/skräck	46-47
5.7 Skam/förödmjukelse	47-51
5.8 Förövarens maktmedel och motivering	51
6. Avslutande diskussion	51-54
7. Efterord	54
8. Källförteckning	55

Varför berättar inte barnen?

– perspektiv på sexuella övergrepp

1. Inledning

1.1 Problemformulering

”Är jag en människa?” Att en femåring som utsatts för ett sexuellt övergrepp yttrade dessa ord till förövaren under tiden som övergreppet pågick visar hur en människa kan påverkas när integriteten kränks genom ett sexuellt övergrepp ("Flickan med hundhalsbandet," 2008).

När det gäller sexuella övergrepp mot barn är mörkertalet omfattande (Bergenheim, 2005; Back & Svedin, 2002). Carl Göran Svedins, professor i barnpsykiatri, forskarlag genomförde en undersökning av 3000 stycken gymnasieelever i Sverige som visade att en flicka per gymnasieklass har blivit övertalad, tvingad eller pressad till sexuellt umgänge år 2012. ("Ingen riktig våldtäkt," 2012). Det ger en uppfattning om hur många som varit med om något slags övergrepp. I radioprogrammet "Onlinebarnen" hävdar Linda Johansson, som är socionom och doktorand vid Linköpings universitet, att det råder en tystnad kring sexuella övergrepp ("Onlinebarnen," 2008).

De flesta barn som blir utsatta för sexuella övergrepp känner på sig att det är fel (Back & Svedin, 2002), vilket även var fallet i de självbiografier jag läst, ändå tar det ofta lång tid innan barnet vågar berätta eller lång tid innan omgivningen reagerar. Valet att inte berätta om erfarenheter av sexuella övergrepp resulterar oftast i ett större lidande för offret som sedan minskar vid ett avslöjande (Bergenheim, 2005; Back & Svedin, 2002).

Själv kom jag i kontakt med övergrepp och barnprostitution när jag var i Brasilien hösten 2008 och var stipendiat under tre månader. Jag befann mig i ett nödställt område där en flicka försörjde hela sin familj genom sin prostitution. Några flickor var bara tolv år och hade blivit gravida genom prostitution. En präst hjälpte flickorna till en klinik där de hade möjlighet att göra abort. Att barnen prostituerade sig berodde, som jag uppfattade det, främst på ekonomiska problem. Att föräldrarna i byn tillät att deras egna barn prostituerade sig var obehagligt att

se. Det berörde mig starkt och det är en orsak till att jag började intressera mig för ämnesområdet. Det finns även personer i min närhet som har varit utsatta för sexuella övergrepp och berättat om det flera år senare. I uppsatsen har jag utgått från och analyserat fyra stycken självbiografier som handlar om barn som blivit utsatta för sexuella övergrepp. I biografierna som jag använt gör föräldrarna inget för att stoppa de sexuella övergreppen och det sker utan svåra ekonomiska problem. I Brasilien verkade inte föräldrarna ingripa heller, men då fanns det i alla fall även en ekonomisk problematik som bidrog.

En utgångspunkt i min uppsats är följande förutsättning som bygger på professionellas beprövade erfarenhet. Genom att berätta om sina upplevelser av övergrepp för någon som lyssnar och kan hantera berättelserna bearbetar offret sina upplevelser och mår då ofta mycket bättre efteråt och kan gå vidare med sitt liv (Ingen riktig våldtäkt, 2012; Banck & Svedin, 2002).

1.2 Syfte och frågor

Frågeställningen vilka känslomässiga orsaker som gör att föräldrar och omgivning väljer att inte försöka stoppa sexuella övergrepp mot barn ingår i mitt syfte. Jag tror att det är viktigt att tala om sexuella övergrepp mot barn, eftersom det kan få fler att våga berätta tidigare och få möjlighet att bearbeta sina erfarenheter, vilket kan resultera i förbättrad psykisk hälsa. Därför kändes det angeläget att skriva en C-uppsats om sexuella övergrepp mot barn. Syftet med den här uppsatsen är att förstå relationen mellan tystnad och sexuella övergrepp.

Mina frågeställningar är följande:

- Varför berättar inte utsatta barn direkt om de sexuella övergrepp det utsatts för?
- Varför väljer vissa anhöriga att låta övergreppen fortgå trots vetskap?
- Varför låter omgivningen övergreppen fortgå trots misstankar?
- Hur påverkas offrets benägenhet att berätta om övergreppen av omgivningens förnekande?

1.3 Begreppsförtydligande

Internationellt sätt är den mest använda definitionen av sexuella övergrepp mot barn följande: ”Sexuellt övergrepp definieras som indragandet av beroende och utvecklingsmässigt omogna barn i sexuella handlingar som de inte riktigt förstår, som de omöjligt med insikt kan ge samtycke till eller som är ett brott mot de sociala normerna för rollrelationerna inom familjen.” Definitionen kommer enligt forskare Carl Göran Svedin från Schecter & Roberge, 1976 (Banck & Svedin, 2002, s. 58). Inom definitionen för sexuella övergrepp ryms många olika handlingar bland annat icke-fysiska såsom kommenterar som anknyter till sex, blottning eller uppvisande av pornografi inför barnet. Mer fysiska övergrepp kan vara smekning av barnets könsorgan eller att den vuxne tvingar barnet att utföra onani på en vuxen (Back & Svedin, 1999).

Ett barn är alla människor under 18 år enligt FN:s barnkonvention 1:1 (Unicef, 2013). Däremot uppnår man i Sverige lagstadgad ålder att ha sex vid 15 årsålder, Lag 2013:365, Brottsbalken kap 6 §4 (Notisum, 2013).

1.4 Upplägget

Nedan presenteras den tidigare forskningen kring ämnet sexuella övergrepp mot barn i en kronologisk följd. Mycket av den tidigare forskningen har jag tagit från boken *Brottet, offret och förövaren- Vetenskapens och det svenska rättsväsendets syn på sexuella övergrepp mot kvinnor och barn 1850-2000* som är skriven av Åsa Bergenheim(2005). Bergenheim är professor i pedagogiskt arbete och idé- och lärdoms historia (Bergenheim, 2005). Erving Goffmans teori om stigma presenteras i det första avsnittet i kapitel tre och informationen är tagen från boken *Stigma* som Goffman själv skrivit (Goffman, 2011). Sedan i andra avsnittet presenteras affektteorins uppkomst och Silvan S. Tomkins basaffekter, som är beskrivna av Leif Havnesköld och Pia Risholm Mothander, samt en artikel om Tomkins affektteori kopplat till skam som Alf Nilsson skrivit. Anledningen till att jag tog med artikeln var att skam är en central orsak till att barn inte berättar om sexuella övergrepp och viss omgivnings förnekande eller negligerande (Havnesköld & Risholm Mothander, 2002, s.182 ff; Nilsson, 1995). Sedan analyserar jag självbiografierna med hjälp av teorierna och presenterar vad jag kommit fram till under rubriken Resultat och Analys. Avslutningsvis är ett kapitel en avslutande diskussion som för ihop syftet, teorin och analysen.

2. Tidigare forskning

Det finns få studier som besvarar mitt syfte om varför det finns en tystnad som omger sexuella övergrepp mot barn. Däremot finns det mycket forskning kring ämnet sexuella övergrepp mot barn utifrån andra infallsvinklar. Att sexuella övergrepp alltid varit ett känsligt ämne att tala om (Ingen riktig våldtäkt, 2012), vilket framkommer i uppsatsen tänker jag kan vara en orsak till att barn som varit utsatta inte berättar om vad som hänt direkt.

2.1 Historisk bakgrundforskning

För att förstå hur de tendenser som finns i dagens samhälle om sexuella övergrepp mot barn uppkommit har jag beskrivit en historisk bakgrundforskning kring synen på sexuella övergrepp främst mot barn och även synen på barns berättelser.

2.1.1 Före 1850

Innan 1700-talet fanns det, enligt Bergenheim, inte någon åldersgräns för när sexuellt umgänge fick ske. Varken i de tidiga landskapslagarna, Magnus Erikssons stads- och landslag eller i Kristoffers landslag är det omnämnt. Det fanns brottsrubriceringar som kunde kopplas till sexuella övergrepp mot barn, men de fall som togs upp i domstol togs mest upp för att skydda familje- och äktenskapsinstitutionen och inte för att skydda barnet. Däremot sågs det allvarligt på brotten eftersom även män med hög status kunde fällas för sexualbrott mot barn. Mörkertalet var däremot stort eftersom många övergrepp skedde i det fördolda och om omgivningen fick reda på det var det inte säkert att det anmäldes. Enligt Karin Hassan Jansson, forskare i historia, var skam för familjen en känsla som alltid var en följd av sexualbrott. (Bergenheim, 2005, s.33).

2.1.2 1850-1930

Redan vid mitten på 1800-talet diskuterades sexuella övergrepp mot barn i Frankrike och den förste som behandlade ämnet i skrift var antagligen Adolphe Toulmouche som var professor i farmakologi och medicin. Han hade länge varit expert på rättsmedicin och genom sina erfarenheter slog han fast att sexuella övergrepp mot barn är betydligt vanligare än vad folk tidigare trodde och det

kunde ha skett utan något spår på barnets kropp. Andra rättsmedicinare började uppmärksamma ämnet och Ambroise Tardieu, professor i rättsmedicin i Paris, beskrev i *Etude médico-légale sur les attentats aux mœurs* (1857) och flera andra vetenskapliga artiklar ett stort antal fall av sexuella övergrepp som förekommit inom hans verksamhet. Han utgick ifrån att förövaren var en man och offret var en flicka eftersom det ofta var mannen som var mest aktiv vid den sexuella akten. Den uppfattningen delades med de flesta andra på den tiden. Han beskrev endast några fåtal fall där förövaren var en kvinna (Bergenheim, 2005, s.62). Tardieu diskuterade den vanliga uppfattningen om falska anklagelser och menade, precis som Toulmouche, att sexuella övergrepp förekom och även att sexuella övergrepp förekom mer än vad allmänheten tidigare trott. Han menade att inget av hans fall var simulerat eftersom de anatomiska förändringarna inte kunde simuleras. Barnen berättade motvilligt vad som hänt eller förnekade händelserna eftersom fadern ofta var förövaren, vilket höjde sannolikheten för att det skulle ha skett. Därför menade Tardieu att allt tydde på att övergreppen hade ägt rum. Tardieus slutsatser var häpnadsväckande och hans skrifter blev utgångspunkt för flera nya arbeten. Alla delade däremot inte Tardieus uppfattning. En misstanke om att barn ljög eller fantiserade fanns hela tiden med i samtida texter, speciellt om den anklagade ansågs vara respektabel och osannolik som förövare. Rättsmedicinaren Alfred Fournier beskrev ett flertal fall av sexuella övergrepp mot barn där bevis varit skador i underlivet på barnen och där den anklagade var en trovärdig och välrenommerad man, som sedan visade sig vara falska anklagelser. I själva verket var det föräldrarna som tillfogat barnet skador för att kunna pressa den anklagade mannen på pengar. Fournier diskuterade däremot inte det faktum att barnet hade utsatts för sexuellt våld av någon annan än den anklagade. Fokus låg istället på skuldfrågan och den anklagade det vill säga inte på barnet eller på brottet. Fourniers fallbeskrivningar stämmer därmed överens med Tardieus observation att när föräldern var förövare förnekade barnet vanligtvis övergreppet och skyllde skadorna på något annat. De anklagade människans karaktär och status hade stor betydelse för Fourniers misstankar om simulering. Paul Brouardel, som var professor i rättsmedicin efter Tardieu, delade samma utgångspunkt som Fournier och hävdade att 60-80 % av alla anklagelser om sexuella övergrepp var ogrundade. Brouardels skäl att hysa den övertygelsen kan tyckas oklara. Exempelvis skrev han att flickor från underklassen var mer utsatta, men också

mindre tillförlitliga. Bouardel uppmärksammade även när pojkar var offer men menade att de övergreppen mot pojkar inte var lika grava. Att de mest utsatta offren var barn och speciellt flickor från underklassen, eftersom de troligen gjorde minst motstånd gentemot förövaren och att en vuxen person inte gjorde tillräckligt med motstånd om hon/han blev våldtagen, eftersom en ensam man inte skulle kunna genomföra våldtäkten om tillräckligt motstånd gavs. Detta förhållningssätt genomsyrade Brouardels fallbeskrivningar (Bergenheim, 2005, s. 63ff.).

Sigmund Freud (1856-1939) var en österrikisk läkare och författare som är känd som psykoanalysens grundare. Han påverkade tänkandet under 1900-talet exempelvis försökte läkare och psykologer förstå människors lidanden med hjälp av Freuds tankar och teorier. Freud hade till en början tidstypiska tankar och teorier men utvecklade sedan en egen teori som var så pass omfattande att den kunde tillämpas på i princip alla situationer när en människa kände rädsla och tvekan kring de djupaste önskningarna. Teorin har diskuterats på ett kritiskt sätt sedan uppkomsten (Nationalencyklopedin, 2013).

I samband med forskning kom Freud 1878 i kontakt med den österrikiske läkaren Joseph Breuer och diskuterade en viss patient i litteraturen nämnd som ”Anna O.” som led av hysteri. Freud lyssnade efter diskussionerna med Breuer på patienterna på ett nytt sätt och fokuserade mer på skillnaden mellan de medvetna och de omedvetna psykiska scenerna. (Nationalencyklopedin, 2013).

När Sigmund Freud (1856-1939) i början på 1890-talet började uttala sig i debatten om sexuella övergrepp mot barn var han på Tardieus sida och menade att övergreppen var verkliga. Freud berättade i Studien über Hysterie (1895) om Katharina som under puberteten utsattes för sexuella övergrepp av sin far och sedan blev hysterisk. Beskrivningen om Katharina var den första fallbeskrivningen om vilka psykiska konsekvenser som sexuella övergrepp mot barn kan resultera i (Bergenheim, 2005, s.65). Freud presenterade sedan i ett flertal artiklar en teori, den så kallade förförelseteorin, om att det fanns ett samband mellan hysteri och incest som var baserat på erfarenheter av hysteriska kvinnor som alla varit utsatta för incest. Begreppet ”förförelse” som Freud använde när han talade om övergrepp tonade ner betydelsen av våld och tvång och belyste istället att upplevelserna kunde ge barnet lustupplevelser och väcka dess

sexualitet i förtid. Freud menade att sexuellt intresserade och utåtagerande barn sannolikt varit utsatta för ”förförelse”, eftersom de annars inte skulle ha vetat hur man kunde agera ut sexuellt. Däremot menade han att det bara var sexuell förförelse före åtta-tio årsåldern som resulterade i neuros. Eftersom barnet då var för omoget för att tolka och bearbeta upplevelsen, vilket ledde till att minnena som kom tillbaka i puberteten kunde skapa ångest och skuld (Bergenheim, 2005, s.65; Banck & Svedin, 2002, s.20). Freuds övertygelse om sambandet mellan övergrepp och hysteri byggde på liknande erfarenheter av observationer och samma metod som Tardieu använt för sin övertygelse. Det vill säga att patienterna inte berättade om upplevelsorna spontant utan att medvetandeprocessen skett under motstånd. Dessa känslor som kom upp då kunde inte simuleras menade Freud. De hysteriska symptomen visade att ett övergrepp skett och även hur det gått till. Att flest kvinnor var drabbade av hysteri var ytterligare ett argument för teorin, eftersom flickor ansågs vara ”mer benägna att provocera fram sexuella övergrepp” jämfört med pojkar (Bergenheim, 2005, s.65ff). Freud började tvivla på förförelseteorin på grund av två skäl. Det första skälet grundade han i sin terapeutiska erfarenhet det vill säga om patienterna varit utsatta för övergrepp och sedan blev medvetna om det borde de ha tillfrisknat, vilket inte skedde. Det andra skälet liknade Paul Brouardels, som jag tidigare nämnt, argumentation om att felaktiga handlingar utfördes av elaka män och därför ansågs det orimligt att fadern eller välrenommerade män var förövare (ibid.) Förförelse teorin fick även mycket kritik av Freuds kollegor vilket också kan ha bidragit till att den övergavs. Freud formulerade teorin om oidipuskomplexet, som innebär att pojken blev svartsjuk på sin far och samtidigt förälskad i sin mor. I samband med att teorin om oidipuskomplexet formulerades övergavs förförelseteorin (Nationalencyklopedin, 2013). Insikten att incest förekommer övergavs däremot inte och Freud utvecklade sina teorier till en teori om barnsexualitet som bland annat innehåller en oidipal fas enligt Mangs & Martell, 1995 (Banck & Svedin, 2002, s.20).

Freud blev extra ordinarie professor medan alltfler patienter kom till hans mottagning i Wien år 1902. År 1905 publicerade han *Drei Abhandlungen zur Sexualtheorie* (Sexualteori. Tre studier i sexualteoretiska frågor). I den utvecklar han betydelsen av begreppet sexualitet, libido. Exempelvis menar han att symptomet för en neurotiker är att undvika medvetandegörandet av sexuella

önskningar vilket är en form av sexuell aktivitet. Freud framhåller också att den psykosexuella utveckling hos barnet spelar en avgörande och betydelsefull roll för formandet av personen som vuxen individ (Nationalencyklopedin, 2013).

Nu fanns det en grund för sexualvetenskapen och efter de första sexualforskarna var det många läkare som hade för avsikt att studera det mänskliga könslivet utan anknytning till moral. En av dessa var en schweizisk psykiatriker och neurolog vid namn Auguste Forel (1848-1931). Hans mest betydelsefulla verk var Die sexuelle Frage som lanserades 1905 och översattes till ett tjugotal språk. Forels ståndpunkt var biologisk, evolutionistisk och han menade att könsdriften grundar sig i en fortplantningsdrift och att ett heterosexuellt samlag därmed är sexualitetens mål och kärna. Forel menade att exempelvis judar hade en extra stark sexualdrift och sexualmoralen måste vara sträng och att det ska finnas en så kallad driftkontroll (Bergenheim, 2005, s.133).

2.1.3 1930-1950

Författaren och juristen Arvid Wachtmeister skrev den första svenska boken om vittnespsykologi i början på 1930-talet med titeln ”Vad är sanning?”. Han menade att barn inte kunde skilja på fantasi och verklighet och att barn ljög medvetet eller omedvetet. Han menade även att vissa barn hade en ökad mottaglighet för att utsättas för sexuella övergrepp. Detta medförde att barns vittnesmål inte ansågs vara tillförlitliga under hela 1940-talet (Bank & Svedin, 2002, s.21). Det diskuterades senare hur mycket man kunde lita på barns berättelser och begreppet falska eller konstruerade minnen diskuterades (Banck & Svedin, 2002, s. 20 ff).

Sedan 1930-talet drev Stockholms stads barnavårdsnämnd en rådgivningsbyrå i uppfostringsfrågor som läkare, psykologer och kuratorer var en del av. Elsa-Britta Nordlund som jag kommer berätta mer om under nästa rubrik var anställd där (Riksarkivet, 2013).

2.1.4 1950-1980

Sigmunds Freuds teori om att barnet själv utvecklar en slags sexualitet under en viss fas och därför kan njuta av sex påverkade debatten på 1950-talet (Banck & Svedin, 2002, s.20ff.).

Överläkaren och barnpsykiatriern Elsa-Britta Nordlund var en av pionjärerna inom ämnet barnpsykiatri. Det fanns ingen obligatorisk, speciell undervisning inom barnpsykiatri när hon började studera utan enstaka intresserade läkare ordnade ibland en något fragmenterad undervisning i ämnet på sina avdelningar. Under 1950-talet började specialistutbildningen med krav på handledd undervisning inom disciplinen barnpsykiatri och angränsande discipliner växa fram (Riksarkivet, 2013). Hon skrev 1953 i artikeln ”RFSU om sedlighetsbrotten, Barnpsykiatriska synpunkter på sedlighetsbrott mot minderåriga” i tidskriften Populär tidskrift för Psykologi och Sexualkunskap. Nr. 1954-55. Årgång 5-6. (Banck & Svedin, 2002, s.21; Bokbörsern, 2013). I artikeln menade hon att en orsak till att sexuella övergrepp mot barn förekom var att de barn som utsattes ansågs vara extra sexuellt intresserade och nyfikna och ”kontakthungriga”, vilket stämde med den tidens teorier. Teorin om ”fula gubbar” som ett hot mot små flickor uppkom också under 1950-talet. Frågan till barnet om någon utsatt dem för ett sexuellt övergrepp ställdes sällan både vad gällde inom barnpsykiatri och i samhället trots att barnets symptom kunde antas bero på ett övergrepp (Banck & Svedin, 2002, s.21 ff.).

Vid incestfall är det vanligast att modern till barnet anmäler efter att hon har konstaterat vad som skett. Ibland har modern däremot misstänkt det under en längre tid. Anledningar till att modern inte anmäler direkt eller alls kan vara att situationen är väldigt komplicerad, till exempel bristande agerande av polisväsendet. När en moder anmäler incest förlorar hon sitt privata liv. Hon måste först förstå att fadern är en person som förgripit sig på deras barn och att hon själv är moder till detta barn, det vill säga att barnet blir utsatt av den hon valt att leva med. I och med det förlorar hon inte bara sin tillit till mannen utan även tilliten till sin identitet som moder och maka. Processen där det överkliga blir verkligt är ytterst ensam och smärtsam. Att en moder tvekar att anmäla är med andra ord inte särskilt ovanligt. Mannen brukar skylla på hustruns sexuella ovillighet och den förklaringen kunde accepteras av myndighetspersoner som var ansvariga. Denna förklaring var en typisk ingrediens i incestfall även enligt de tidigaste sexologerna (Bergenheim, 2005, s. 313 ff.).

Under 1970-talet startade den så kallade ”incestdebatten” där förekomsten av sexuella övergrepp debatterades och under 1980-talet nådde den sin höjdpunkt.

Debatten pågick i olika former av massmedier och påverkade 1984 års lagstiftning, utvecklingen av myndigheters rutiner vid handläggning av ärenden kring sexuella övergrepp mot barn. Debatten ledde även till ökad anmälningsbenägenhet och ett krav på ökad forskning (Banck & Svedin, 2002, s. 19 ff).

2.1.5 1980-2000

Antalet anmälningar och överklaganden om sexuella övergrepp ökade kraftigt under både 1980 och 1990-talet. Den största ökningen gällde sexuella övergrepp mot barn, speciellt incestfall. En anledning till det kan vara de lagförändringar som skedde då. (Bergenheim, 2005, s.359). 1981 kom de första larmrapporterna om sexuella övergrepp mot barn och amerikanska uppgifter tolkade det som att 10-25 % av alla vuxna kvinnor hade blivit sexuellt utnyttjade som barn. Den mediala uppmärksamheten kring dessa brott som tidigare negligerats av massmedia ökade explosionsartat. En amerikansk psykiatriker vid namn Roland Summit hade teorier om ett syndrom, det vill säga en kombination av tecken och symtom, som kunde användas för att påträffa och diagnostisera sexuella övergrepp. Kritik gavs genast av andra psykiatriker mot Summits teorier, vilka hävdade att det inte fanns vetenskapligt stöd för att vissa beteenden eller tecken skulle tyda på sexuella övergrepp. De varnade även för de metoder som användes för att få barn att berätta om sexuellt utsatta upplevelser. Summits teorier väckte däremot stort intresse och kom att påverka grunden för information och utbildning till professionella grupper, som var i kontakt med utsatta barn. Exempelvis hänvisades det till Summits iakttagelser i Allmänna råd från Socialstyrelsen och yrkesgrupperna fick information om vilka tecken som ett barn kunde uppvisa ifall barnet varit utsatt för sexuella övergrepp. Fler tecken än de Summit angivit lades till och en av dem som var mest engagerad i frågan kring sexualbrott mot barn var kriminalinspektör Monica Dahlström-Lannes som blev auktoritet på området med skriften ”Mot dessa våra minsta”. Nya teorier formulerades och nya begrepp kom till kring ämnet såsom ”sexualiserat våld”, ”förövare” och ”överlevare” (Bergenheim, 2005, s.361). Ett nytt fält för praxis och vetande började ta större plats i debatten. Sociologen och teologen Eva Lundgren var en av de mest drivande och fokuserade på det sexualiserade våldets mekanismer, orsaker och konsekvenser. Ett ny diskurs började formas som påverkats av bland annat

sociologi, feminism och psykologi. Frågan om falska anklagelser var fortfarande kontroversiell. Aspekterna kring frågan var i vilken grad barns berättelser kunde anses vara trovärdiga och hur mycket barns tolkning och upplevelse av verkligheten påverkats av den vuxnes reaktioner. I Sverige chockade media också människor med förfärliga upplysningar om sexuella övergrepp på kvinnor och barn, så kallat ”alarmretorik” användes för att uppmärksamma problemet och belysa dess allvar. I ”Sexuella övergrepp mot barn: En studie av debatten om sexuella övergrepp mot barn 1994-1998, Expertrapport från Socialstyrelsen (Stockholm, 1999)” skrev Margaretha Hallberg, vetenskapsteoretiker, och Eva Marie Rigné, sociolog, följande om de första åren på nittiotalet:

”Starka uttryck som kränkning, vrede, trauma, svek, hemlighetsmakeri, skräck och liknande, skapar en hotfull atmosfär med krav på handling”. (Bergenheim, 2005, s.362). Riksorganisationen stödcentrum mot incest (Rsci) bildades 1981 och den riktade in sig på kvinnor som varit utsatta som barn (ibid.).

I början på 1990-talet började även pojkar uppmärksammas som offer i media, vilket tidigare förbigåtts och pojkar började också uppträda oftare i rätten (Bergenheim, 2005, s.363 ff.). Hallberg och Rigné som jag tidigare nämnt menade att den mediala uppmärksamheten kring sexuella övergrepp resulterat i en normalisering av företeelsen. Annorlunda uttryckt: ”frågans förflyttning från expertis och speciella aktörer till den nivå där allmänheten i vid mening exponeras”. Alla avkrävs en åsikt kring de centralaste frågorna angående sexuella övergrepp mot barn (Bergenheim,2005, s.365). Att ett nej av en kvinna inte alltid är ett nej utan en del av det erotiska spelet formulerades redan av 1800-talets sexologer, men användes fortfarande av en känd försvarsadvokat vid namn Kerstin Sjöström Sandels 1993. Det är med andra ord en långlivad föreställning (Bergenheim, 2005, s.367). Under nittiotalet var debatten kring sexuella övergrepp mot barn polariserad. Hallberg och Rigné talade om begreppet ”kontrovers” och syftade på en djup konflikt mellan olika kunskapse experter. Det resulterade i ett tydligt myndighetsengagemang som ledde till att fler aktörer, såsom jurister, fick tillgång till material som utredningar och handlingsprogram som rörde ämnet. Under nittiotalet förändrades kontroversen från att ha handlat om barns delaktighet, sexualitet och oskuld till att mer handla om praktiska konsekvenser som rättslig behandling, behandlingsprogram och även om förebyggande åtgärder (Bergenheim, 2005, s. 371).

Frågor som var centrala under debatten var om anklagelserna var falska eller sanna och vidare om de som dömts utsatts för justitiemord. En del menade att berättelser om sexuella övergrepp hade planterats in i barnens sinnen av okunniga terapeuter, medan andra menade att terapeuternas metoder gjorde att barnen kunde öppna sig. Bortträngda minnen diskuterades enligt psykodynamiska teorier, det vill säga att ett barn kan tränga bort och glömma att de varit med om ett övergrepp, eftersom det är för plågsamt att bära, och sedan komma till insikt om det i vuxen ålder genom psykoterapi. Detta gjorde att terapeuter som arbetade med minnesterapi snabbt ökade. Diskursen angående bortträngda traumatiska minnen fick legitimitet tack vare psykologen Sven-Åke Christiansons texter i boken *Traumatiska minnen från 1994* som sedan gavs ut i två upplagor fram till år 2002. En förkortad version av hans texter var med i Socialstyrelsens expertrapporter. Han menade att yngre barns spontana berättelser sällan var påhittade och att det snarare var svårt att få dem att tala alls. Ledande frågor till barn behövdes, men skulle enligt Christianson användas med försiktighet. Enligt honom krävdes intresse, tålmod och god kontakt från terapeuten för att få fram barns bortträngda minnen. (Bergenheim, 2005, s.373 ff.).

Kritik mot retrospektiva uppgifter och minnesterapi överlag publicerades i flera artiklar och böcker, speciellt i USA, men även i Sverige. Exempelvis riktade minnesforskaren och psykologen Elizabeth Loftus kritik mot det som enligt hennes uppfattning var kvasiterapeutiska metoder och ett alltför förenklat sätt att se på patienters retrospektiva berättelser. Hennes kritik framfördes bland annat i verket ”*The Myth of Repressed Memory: False memories and allegations of sexual abuse (New York, 1994)*” (Bergenheim, 2005, s.377 ff.).

Under den senare hälften av nittioalet var resonemanget om att så länge sex var frivilligt och ingen skadades eller kränktes var det acceptabelt förutom vissa företeelser, exempelvis sex med barn. (Bergenheim, 2005, s.382).

Enligt forskaren Steven J. Colling artikel som skrevs år 1995 kom barn som utsattes för sexuella övergrepp och barnpornografi oftare från socialt underprivilegierade hemförhållande med omsorgssvikt. Dessa barn rymde i högre grad hemifrån och blev lätt ekonomiskt beroende och sålde sig själva för sex och pornografi (Colling, 1995; Back & Svedin, 1996, s.18).

2.2 Aktuell tidigare forskning

Våldtäkt och sexuella övergrepp är väldigt integritetskränkande och har länge varit tabubelagt. Det är främst under de senaste tio till femton åren som kunskapen ökat kring sexuella övergrepp mot barn i Sverige. Uppmärksamheten kring sexualbrott har också ökat under samma period, men kunskaperna är fortfarande otillräckliga. Samtidigt som sexuella övergrepp mot barn får mer uppmärksamhet är mörkertalet stort (BRÅ Rapport, 2011:6, s.7; Banck & Svedin, 2002, s.21 ff.). Begreppet trauma används ofta för att beskriva den skada som sexuella övergrepp kan ge som konsekvens (Banck & Svedin, 2002, s. 21 ff). Att anmäla sexuella övergrepp är även idag svårt och kräver envishet, mod och kraft och svårigheten att anmäla är som störst när det gäller incest (Bergenheim, 2005, s.313).

Åsa Bergenheim, professor i pedagogiskt arbete och idé- och lärdoms historia, menar att den forskning som fanns innan hennes bok kom ut 2005 om sexuella övergrepp mot kvinnor och barn, framför allt behandlar juridisk praxis, art, orsaker men även psykologiska, medicinska och sociala konsekvenser av sexuella övergrepp. Det vill säga att man har försökt beskriva ”hur det var” eller ”hur det är”. Däremot fanns det få studier som handlar om synen på sexuella övergrepp bland professionella grupper. Det vill säga om de föreställningar som utgör en grund för resonemang, ställningstagande och förhållningssätt och den diskursiva förändring som har skett. (Bergenheim, 2005, s.11).

De maktmedel som förövaren ofta använt för att kunna utföra övergrepp är bland annat att förövaren utnyttjat sin vuxenroll eller yrkesroll (BRÅ Rapport 2011:6 s. 14). Dessa maktmedel kan kopplas till min frågeställning. Det vill säga att barnen känner sig maktlösa och därför inte berättar. Barnpornografibilder kan också användas av förövaren som utpressning för att barnet ska hålla tyst.

Barnpornografi kan även användas av förövaren för att försöka få barnet att tro att handlingen legitimeras genom pornografin som accepterat beteende (Back & Svedin, 1996, s.15 och s. 17).

Skamkänslor är en vanlig konsekvens av sexuella övergrepp enligt forskaren Carl Göran Svedin och överläkare Lottie Hellström, som arbetar på den enda akutmottagningen för våldtagna kvinnor (”Ingen

riktigt våldtäkt , 2012) . En tolkning av orsaken till att flickor känner mer skam för sin sexualitet kan vara ett resultat av könsocialisationen som bidrar till att flickors sexualitet är mer påpassad och problematisk. (Banck och Svedin, 2002, s. 34). Flickor och pojkar som kommer sent in i puberteten kan bli osäkra på sin attraktionsförmåga, vilket kan resultera i sämre självkänsla. (Banck och Svedin, 2002, s. 36). Då är det troligt att risken för övergrepp är större för dem som kommer sent in i puberteten. Det borde rimligtvis vara så eftersom övergrepp, enligt en psykolog från Rädda barnen, oftare förekommer hos de barn som redan är ensamma och har låg självkänsla. (Upprättelsen, 2011).

Antalet anmälningar och överklaganden om sexuella övergrepp har ökat kraftigt sedan 1980-talet. Den största ökningen gällde sexuella övergrepp mot barn, speciellt incestfall. En anledning till det kan vara de lagförändringar som skedde på 1980-talet. (Bergenheim, 2005, s.359).

Enligt forskaren Eva Wendt är det många som inte söker hjälp när de blivit utsatta för sexuella övergrepp och sjukvårdspersonalen avstår ofta från att ställa frågor om det (Wendt, 2009, s. 6). Frågor om sexuella övergrepp ställs inte rutinmässigt inom vården även om det är ett problem som ofta bidrar till kvinnors ohälsa. Även om undersökningen visat att de flesta kvinnor skulle bedöma dessa frågor som naturliga att ställa vid en gynekologundersökning. I en WHO-studie där 24 000 kvinnor intervjuades är slutsatserna att våld i nära relationer, som även inkluderar sexuella övergrepp på barn och kvinnor, resulterar i allvarliga hälsoproblem. Sjukhusbesök kan vara ett tillfälle att ställa frågan. Den största delen av dessa problem kommer att förbli dolda så länge ingen frågar om det (Wendt, 2009, s. 21).

En psykoterapeut vid namn Hans Söregaard menade att när han först började intressera sig för Post Traumatic Stress som kan uppstå efter ett övergrepp, speciellt om inte hjälp ges, tyckte han att de utsattas berättelser var så

skrämmande att han hade svårt att tro på dem. Berättelserna gjorde honom också skeptisk och misstänksam mot offren (Hännestrand et al., 2005, s. 9).

Ett sexualiserat beteende kan vara en indikator på att övergrepp har skett och är en vanlig konsekvens av ett övergrepp. Sexualiserat beteende hos barn innebär uttalade sexuella beteenden, ofta återkommande, som tar över andra aktiviteter och blir centralt i barnets liv (Banck & Svedin, 2002, s. 41). Forskares ord litar vi på, eftersom de har mer kunskap på området. När Freud talade om barnets sexualitet och att barn kunde tycka att det var skönt så blev det en accepterad sanning på den tiden (Banck & Svedin, 2002, s. 20). Avgörande för vad allmänheten betraktar som en accepterad sanning är vem som har makten över orden och vilken diskurs eller social konstruktion som råder i samhället (Börjesson, 2003, s 19 och 21).

Konsekvenserna av sexualbrott mot barn både kort- och långsiktigt kan bli följande: inlärningsproblematik, ångest, depression, kriminalitet, missbruk, självskadebeteende, självmordsbeteende, sexuella problem och relationssvårigheter (BRÅ 2011:6, s.19).

En psykolog från Rädda barnen i radioprogrammet ”Upprättelsen” berättar att barnen ofta känner sig ensamma med sina upplevelser efter ett övergrepp, och ofta redan varit ensamma innan övergreppet. Offret kanske inte ens förstår att det skett ett övergrepp utan känner bara att det är fel. Tilliten till vuxna rubbas efter ett övergrepp och barnen kan bli rädda för människor (”Upprättelsen”, 2011).

Sexuellt våld beskrivs som ”...ett globalt folkhälsoproblem och som den mest genomgripande, men minst uppmärksammade kränkningen mot mänskliga rättigheter.” (Rahm, 2009 s.3; WHO, 2002). I Sverige beräknas de utsatta vara kring 10 % av befolkningen och då ingår inte det troligtvis stora mörkertalet. Det är vanligt att man som utsatt söker för många olika symptom utan att berätta om övergreppen, eftersom övergrepp kan påverka hälsan negativt både psykiskt och fysiskt.

(Rahm, 2009). Det tyder på att det är många som inte berättar om vad de varit med om. Enligt Carl Göran Svedins forskarlag har en flicka i varje svensk gymnasieklass på något sätt tvingats till sex visar en undersökning på 3000 stycken elever. I hälften av fallen var förövaren en jämnårig. (Ingen riktig våldtäkt, 2012).

2. 3 Sammanfattning av den tidigare forskningen

I mitt forskningsavsnitt har olika perspektiv beskrivits. I äldre forskning från 1800-talet utgick man oftast ifrån att förövaren var man och att offret var en flicka, eftersom det ofta var mannen som var mest aktiv vid den sexuella akten. Barn ansågs inte vara tillförlitliga utan en misstanke om att barn ljög eller fantiserade fanns hela tiden med i samtida texter, särskilt om den anklagade ansågs vara respektabel och osannolik som förövare. Barnets perspektiv prioriterades inte utan det var ett vuxenperspektiv som påverkade den tidens uppfattningar. Fokus låg på skuldfrågan och den anklagade och inte på barnet eller brottet. Paul Bouardel som var professor i rättsmedicin i mitten av 1800-talet menade att 60 -80 % av barnens utsagor var ogrundade anklagelser. Bouardel skrev att flickor från underklassen var mer utsatta, men också mindre tillförlitliga, vilket kan ses som exempel på ett klassperspektiv med kategoriseringar och stigmatisering av underklassen. Bouardel uppmärksammade även när pojkar var offer men menade att de övergreppen mot pojkar inte var lika grava (Bergenheim, 2005, s. 63ff.).

Sigmund Freud presenterade i slutet av 1800-talet den så kallade "förförelseteorin" vilket byggde på erfarenheter av patienter som varit utsatta för sexuella övergrepp i barndomen och senare utvecklat hysteri. Begreppet "förförelse" som Freud använde när han talade om övergrepp tonade ner betydelsen av våld och tvång och belyste istället att upplevelserna kunde ge barnet lustupplevelser och väcka dess sexualitet i förtid. Däremot menade han att det bara var sexuell förförelse före åtta-tio årsåldern som resulterade i neuros eftersom barnet då är för omoget för att tolka och bearbeta upplevelsen. Detta leder till att minnen som kommer tillbaka i puberteten kan skapa ångest och skuld (ibid.; Banck & Svedin, 2002, s.20). Freud framhöll under fortsatta observationer att den psykosexuella utveckling hos barnet spelar en avgörande och betydelsefull

roll för forandet av personen som vuxen individ Freud övergav senare förförelseteorin eftersom patienterna inte tillfrisknade efter att de blivit medvetna om att de varit utsatta (Nationalencyklopedin, 2013).

Under 1980-talet framfördes teorier om ett syndrom, det vill säga en kombination av tecken och symtom, som kunde användas för att påträffa och diagnostisera sexuella övergrepp. Iakttagelserna från den teorin fick plats i Allmänna råd från Socialstyrelsen och yrkesgrupper fick information om vilka tecken som ett barn kunde uppvisa ifall barnet varit utsatt för sexuellt övergrepp (Bergenheim, 2005, s.361). I början på nittiotalet framfördes teorier om att plågsamma minnen i barndomen kunde frammanas i terapi i vuxen ålder, vilket resulterade i anklagelser om övergrepp långt efter att de ägt rum. Dessa teorier har fått stark kritik eftersom många både i USA och Sverige menade att berättelser om sexuella övergrepp hade planterats in i barnens sinnen av okunniga terapeuter. Exempelvis riktade minnesforskaren och psykologen Elizabeth Loftus kritik mot det som enligt hennes uppfattning var kvasiterapeutiska metoder och ett alltför förenklat sätt att se på patienters retrospektiva berättelser (Bergenheim, 2005, s.373 ff.). Under senare hälften av nittiotalet var det resonemanget om att så länge sex var frivilligt och ingen skadades eller kränktes var det acceptabelt förutom vissa företeelser till exempel sex med barn. På 1990-talet började även pojkar som offer uppmärksammas i rätten och medierna (Bergenheim, 2005, s.382). Vidare menade forskningen att barn som utsattes för sexuella övergrepp och barnpornografi oftare kom från socialt underprivilegierade hemförhållande med omsorgssvikt (Colling, 1995; Back & Svedin, 1996, s.18).

Nyare forskning utgår från traumabegreppet som ofta används för att beskriva den skada som kan uppkomma i samband med och efter sexuella övergrepp (Banck & Svedin, 2002, s.21 ff). Mörkertalet av sexuella övergrepp är fortfarande stort och svårigheten att anmäla är som störst när det gäller incest (Bergenheim, 2005, s.313). Forskningen under 2000-talet fokuseras mer på förövarens maktmedel bland annat att förövaren utnyttjat sin vuxenroll eller yrkesroll (BRÅ Rapport 2011:6 s. 14). Att förövaren i många fall varit en jämnårig person har också uppmärksammas. Även barnpornografi brott och internetrelaterade sexualbrott har uppmärksammas alltmer. Konsekvenserna av sexuella övergrepp på barn, såsom skamkänslor, ångest, inlärningssvårigheter, sexualiserat beteende etc, har

forskningen under 2000-talet också inriktat sig på (Bergenheim, 2005, s.313 ff.; Onlinebarnen, 2008).

Genomgående resonemang som förs bland forskarna är att det varit svårt för förekomst och konsekvenser av sexuella övergrepp mot barn att få acceptans i lagstiftningen och i människors allmänna medvetande. Det är tack vare debatter som det har förändrats och det är viktigt att debatten fortsätter och att mer forskning görs på området med tanke på alla dessa barn som utsatts och utsätts. Ämnet väcker obehag, vilket gör att man vill förneka att det existerar och därför är det extra viktigt att hålla debatten vid liv. (Banck & Svedin, 2002, s. 22 ff).

Sexualiteten är inte enbart biologisk utan den utgår till stor del från definitioner som är skapade av den kulturella och sociala kontexten om vad vi anser vara sexuellt och vad som är accepterat som sexuellt normalt beteende i olika åldrar. De erfarenheter vi får under livet även de sexuella får den mening i livet som vi ger dem, det vill säga att man kan välja att se sexuella erfarenheter på olika sätt. Att vara barn i vårt samhälle är att vara särskilt utsatt och befinna sig i en riskzon. Barns sexualitet är också ett tabubelagt ämne som det är svårt att tala om (Banck och Svedin, 2002, s. 25 ff.).

2 Teorier

I analysen kommer jag att fokusera på de känslomässiga orsakerna till att det kan ta så lång tid innan sexuella övergrepp mot barn avslöjas det vill säga innan rättsväsendet får kännedom om det. Affektteorin handlar om känslor, upplevelsen av känslor och dess konsekvenser, vilket jag kommer att koppla till mina frågeställningar om de känslomässiga orsakerna till att barn inte berättar om sexuella övergrepp som de utsatts för. Därför kommer jag att använda Tomkins affektteori, som Havnesköld och Risholm Mothander beskrivit, i min analys av självbiografierna. Silvan S. Tomkins är den person som mest förknippas med den moderna affektteorins grundande. Affektteorin är omfattande och jag har valt att inrikta mig på de nio olika basaffekterna som ingår i olika känslor (Havnesköld & Risholm Mothander, 2002, s.182 ff.). Eftersom basaffekterna kan kopplas till de känslor som gör att barn som varit utsatta för sexuella övergrepp inte berättar, och

även till de känslor som omgivningen känner när de får vetskap om att någon i deras närhet eller inom deras ansvarsområde utsatts. Skam/förödmjukelse är en central basaffekt när det gäller mina frågeställningar. Skam blir ett nyckelbegrepp som återkommer när det gäller de basaffekter som gör att barn och omgivning inte berättar eller anmäler sexuella övergrepp. Stigma som är kopplat till skam blir också ett nyckelbegrepp. Sexualbrott var och är kopplat till skam enligt Karin Hassan Jansson, forskare i historia och Carl Göran Svedin, professor i barnpsykiatri (Bergenheim, 2005, s.33; Ingen riktigt våldtäkt, 2012), vilket gör att det även kan kopplas till stigmatisering genom att sexuella övergrepp avviker från normen (Goffman, 2011, s.9ff.). Därför valde jag Goffmans teori om stigma och den kan ge en delförklaring till att omgivningen ibland väljer att förneka eller nonchalera sexuella övergrepp mot barn. Anledningen till att jag valde dessa teorier var att när jag läst en del om ämnet och läst en del ur biografierna upptäckte jag att det fanns känslomässiga orsaker till att barnen inte berättade och affektteorin beskriver känslor och hur komplexa de kan vara. Jag förstod snabbt att skam var en central orsak och jag hade läst om Goffmans teori om stigma i en annan c-uppsats, vilket kan kopplas till skam. Dessutom ville jag ha med omgivningens agerande vid sexuella övergrepp vilket jag kunde koppla till stigmatisering och affektteorin. Jag hade kunnat välja Freuds teorier, men jag har tidigare läst om hans teorier och det kändes som att det skulle vara svårare att applicera hans teorier och samtidigt belysa mitt syfte. En maktteori hade också kunnat väljas men i Goffmans teori om stigma finns det med en viss maktaspekt när han talar om de ”normala” respektive de ”stigmatiserade” (Goffman, 2011) och en annan maktteori hade inte tagit med stigmatisering i lika stor omfattning.

3.1 Erving Goffmans teori om begreppet stigma

Erving Goffman (1922-1982) var professor i sociologi och antropologi och hans teori om begreppet stigma kommer jag att beskriva i detta avsnitt (Goffman, 2011).

Grekerna skapade den ursprungliga definitionen av begreppet stigma för att ”...beteckna kroppsliga tecken avsedda att påvisa någonting ovanligt eller nedsättande i en persons moraliska status...” (Goffman, 2011, s.9). Definitionen

har sedan dess ändrats en del, även om forskarna inte skapat en ny definition. På senare tid brukar själva olycksödet användas för att representera stigmat (ibid).

Vilka kategorier av människor som man troligen kan träffa i en miljö utan att reflektera över det bestäms av den sociala miljön. En ny människa placeras direkt in i en kategori där individen tillskrivs vissa bestämda egenskaper som kan kallas för individens sociala identitet. Både strukturella egenskaper (yrke) och personliga egenskaper (promiskuös) ingår i begreppet social identitet (Goffman, 2011, s.9ff.). De tillskrivna egenskaperna kan mer noggrant betecknas som den skenbara eller virtuella sociala identiteten. Den identitet som stämmer överens med verkligheten benämns som den faktiska (actual) sociala identiteten. Då en individ tillhör en kategori och samtidigt har en oönskad egenskap som hör samman med den kategorin så stämplas den individen som utstött. Stigma är när denna stämpling sker och främst när den skamfulla effekten är omfattande. Det handlar om en särskild avvikelse mellan den faktiska och den virtuella identiteten (Goffman, 2011, s.10ff.). Det innebär att stigma även kan anges som en nedsättande egenskap. Förklaringen av stigma ska däremot inte innehålla några egenskaper utan istället kan det förklaras genom att använda ordet relationer. I en viss grupp kan en egenskap vara stigmatiserande, men även bekräfta grupptillhörigheten. Till exempel ökar grupptillhörigheten om alla medlemmarna betar sig liknande (Goffman, 2011, s.10ff.).

Det finns ett dubbelt perspektiv kring stigma som lätt kommer i skymundan: ”Tar den stigmatiserade individen för givet att det varigenom han skiljer sig från andra redan är bekant eller uppenbart, eller tar han för givet att omgivningen varken känner till saken eller omedelbart lägger märke till det?” (Goffman, 2011, s.12). I det första fallet kan individens situation beskrivas som misskrediterad och i det andra fallet som misskreditabel. Här finns en betydelsefull åtskillnad, även om en stigmatiserad individ troligen upplevt båda situationerna. Det finns tre olika sorters stigman som skiljer sig åt och ett av dem är kroppsliga missbildningar. Det andra är så kallade fläckar på den personliga karaktären såsom stela trosföreställningar, onaturliga lidelser eller viljesvaghet. Allmänheten drar slutsatsen att dessa egenskaper beror på individens förflutna, ifall det är kända fenomen i det förflutna som kan ge psykiska men, till exempel alkoholism, fängelsevistelse, underliga böjelser eller självmordsförsök. Den tredje sorten är

tribala stigman det vill säga stambetingade såsom nation, ras och religion. Dessa tribala stigman kan föras vidare från generation till generation och drabba alla familjemedlemmar. Det som är gemensamt för alla dessa sorters stigman är att en person besitter ett stigma genom att avvika på ett oönskat sätt från omgivningens förväntningar. De ”normala” definierar Goffman som de som inte avviker på ett negativt sätt utan avviker på ett positivt sätt eller inte avviker alls. ”Normala” har attityder och åtgärder som följer gentemot någon som bär på ett stigma och dessa välkända attityder och åtgärder är de välmenande sociala insatserna ämnade att lindra eller vända till något gott (ibid.). Definitionsmässigt tror vi att den person som är stigmatiserad inte är fullt mänsklig. Utifrån den förutsättningen vidtas olika diskriminerande åtgärder, vilket resulterar i att personens livsmöjligheter försämras. En stigmatologi byggs upp där vi förklarar personens underlägsenhet och övertygar oss själva och andra vilken fara individen är och efterhand skapas en motvilja som kan baseras på andra saker än det första stigmat såsom social klass. Den person som bär på ett stigma kan tillskrivas fler stigman och eventuella önskvärda men fördömande egenskaper som synskhet. Diskriminerande behandling av en person som bär på ett stigma kan verka rätt, eftersom vi kan uppfatta att individens motstånd mot en behandling beror på defekten (Goffman, 2011, s.13 ff.). Medlemmarna av en social kategori är överens om att det finns en bedömningsstandard och att en viss norm råder som både ska hållas med om och tillämpas. Exempelvis finns det en norm om att kvinnor bör uppföra sig kvinnligt, vilket inte någon utanför den kategorin bör bry sig om utan endast kvinnorna. Stigmatproblemet aktualiseras när det från alla håll kommer krav på hur medlemmarna inom en viss social kategori ska agera, det vill säga följa den uttänkta normen för just den kategorin. En person som inte helt följer normen bär då på ett stigma oavsett om individen bryr sig eller inte. Insikten om att vara annorlunda och bli annorlunda behandlad kan leda till skam speciellt när individen umgås med ”normala” och märker den klyfta som uppstår på grund av den stigmatiserade egenskapen. Skam kan också uppstå genom individens egen jämförelse mellan vem personen är och vem personen vill vara. Det resulterar i en nedsättande syn på sig själv och självförakt (ibid.).

3.2 Affektteori

Jag utgår från följande definition på affektter:

... affekterna ses som drivkraft i den process genom vilken individen skapar mening ur sina erfarenheter. (Havnesköld & Risholm Mothander, 2002, s.41).

Den som först nämnde affekternas biologiska grund var Charles Darwin, evolutionsteorins skapare, (1809-1892). Psykoanalysen skapade Freud, som jag presenterat noggrannare i forskningsavsnittet, som en metod för att studera de omedvetna känslorna (Havnesköld & Risholm Mothander, 2002, s.42). I Freuds och Breuers arbeten (1895) var affekternas betydelse en så kallad avreaktion eftersom affekterna genom sitt utlopp frigjorde energi. I de fall då handlingen förhindrades förblev affekten oförlöst, vilket skapade ångest, som därefter kunde ge symptom som konversionshysteri. Det var Freuds så kallade toxiska teori som bestod utav att "...uppdämda känslreaktioner ledde till en slags psykisk förgiftning" (Havnesköld & Risholm Mothander, 2002, s.171). Teorin visade sig vara ohållbar utan en vidareutveckling som Freud skrev senare (1926) där ångestaffekten fick en kommunikativ funktion och beskrevs som "... en signal för att mobilisera de jagresurser som behövdes för att undvika faran." (ibid.). På detta sätt beskrev Freud affekter som en omedveten process, vilket hade en betydande effekt eftersom en stor del av det psykoanalytiska arbetet förutsatte att omedvetna affekter existerade. En psykoanalytiker vid namn Charles Spezzano framhävde att Freud presenterade ett flertal teorier om känslolivet bland annat en omfattande teori om aggression, sexualitet, skuld och ångest och en annan teori om psykiskt försvar. Detta innebär att Freuds arbeten bestod av flera delteorier som handlade om affekter. Spezzano menade att andra betydande psykoanalytiska teorier som kom senare är grundade på teorier om affekter som fungerade som komplement till Freuds arbeten. I boken "Affect in Psychoanalysis" från 1993 skrev Spezzano att David Rappaport (1911-1960), som var en inflytelserik ungersk psykolog som immigrerat till Nordamerika, lyckades övertyga det psykoanalytiska samfundet att det inte existerade någon affektteori inom psykoanalysen i början av 1950-talet närmare bestämt 1953 då han i sitt arbete om Freuds teorier hela tiden återkom till drifternas som utgångspunkt. David Rappaport hade sett att den psykoanalytiska teorin skulle kunna uppfattas som en teori om affekter istället för en drifteori. Därför kunde inte affektteorin definieras på ett förnuftigt sätt utan att drifteorins betydelse skulle raderas. Lösningen blev då att definiera affekterna på ett diffust sätt, så att drifteorin kunde bibehållas. Enligt Freud kunde känslornas funktioner

beskrivas på två olika sätt, dels som en nödvändig utlevelse, men också som en omedveten kommunikationsprocess (Havnesköld & Risholm Mothander, 2002, s.170 ff.; Encyclopedia, 2013).

Däremot är det den amerikanske psykologen Silvan S. Tomkins (1911-1991) även kallad ”psykologins Einstein” som mest förknippas med den moderna affektteorins grundande. Tomkins utvecklade en sammanhängande affektteori utifrån Darwins arbete i början på 1960-talet. Tomkins tankar fick till en början stark kritik och genombrottet om affekternas betydelse kom inte förrän på 1980-talet. Carol Izard (1977) och Paul Ekman (Ekman et al, 1982), som var Tomkins medarbetare förde vidare Tomkins arbete och var bidragande skapare till >>teorin om affektprogram<< (Griffith, 1997; Havnesköld & Risholm Mothander, 2002, s.42). Denna affektteori baseras på vetenskap och beskriver affekterna som ett separat och primärt motivationssystem. Teorin blev en betydelsefull referensram för den moderna utvecklingspsykologin. Teorin har även bidragit till nya perspektiv på samverkan mellan affekterna och olika behovssystem såsom utforskande, kamp, sexualitet, anknytning och flykt. På detta sätt har nya teorier om motivations- och utvecklingskrafter vuxit fram (Emde, 1988; Lichtenberg, 1989; Jones, 1995). Teorin gav exempelvis ny kunskap som kunde användas för att observera barns känslomässiga utveckling. Affektpsykologin bjuder in till att gränserna mellan närbelägna discipliner öppnas. Exempelvis kan de psykoanalytiska och de kognitiva teorierna mötas och inspirera varandra. Den vetenskapliga forskningen om känslolivet är under detta decennium, tvåtusenålet, etablerat inom både biologin, de sociala disciplinerna och den psykoanalytiska forskningen och även inom det psykoterapeutiska utövandet (Havnesköld & Risholm Mothander, 2002, s.41 ff. och s. 171).

Tomkins beskrivning av affektprogram innehåller en identifiering och beskrivning av ansiktsuttryck som avspeglar nio basaffekter. Varje basaffekt varierar i grad från mild till intensiv. De så kallade positiva affekterna är intresse/iver och välbehag/extas och den neutrala affekten är häpnad/förvåning. De negativa affekterna är dubbelt så många närmare bestämt: rädsla/skräck, ilska/raseri, ledsnad/förtvivlan, avsky/avsmak och skam/förödmjukelse. De positiva affekterna har ett metabudskap som säger ”fortsätt”, medan de negativa affekterna har ett metabudskap som meddelar att något bör ändras. Varje affekt har sin egen

motiverande egenskap och funktion. Exempelvis skapar rädsla en beredskap inför farofyllda situationer. Enligt Tomkins aktiveras basaffekterna av olika särskilda stimulumönster, med undantag av avsmak/avsky och skam/för. Istället fungerade dessa tre som ”hjälpaffekter”. Avsky och avsmak hjälper först och främst till med att reglera hunger- och törstdriften. Däremot fungerar skam hämmande på de positiva affekterna, vilket resulterar i att skam blir särskilt betydelsefull för sociala situationer (Havnesköld & Risholm Mothander, 2002, s.182 ff.). Basaffekterna är ett så kallat icke-symboliskt informationssystem det vill säga att det inte är kopplat till ont och gott. Istället kan basaffekter liknas vid däggdjurs instinkter, vilket många forskare har svårt att acceptera. När affekterna väl framträder är de ofta sammansatta med kognitiva föreställningar eller värderingar, vilket gör att det är av vikt att klargöra skillnaden mellan basaffekter och mer sammansatta känslor som basaffekterna är en del av. Till exempel är affekten ilska ofta kopplad till känslor av aggression, vilket också kan beskrivas som affekten ilska och sedan en föreställning om att skada någon. Däremot kan ilska även vara positivt för individens egen utveckling om det till exempel handlar om att värna om självet till exempel självhävdelse. Gråtbeteende eller ledsamhet hos ett spädbarn är inte kopplat till föreställningar om att vara värdelös som det är hos vuxna med depression. Alla sammansatta känslor kan däremot inte beskrivas på ovannämnda sätt. Affektuttrycken är medfödda, vilket bland annat bevisas genom att blinda barn till en början har samma affektuttryck som andra barn. Däremot kan alla affektuttryck inte observeras redan vid födelsen (Eibl-Eibesfeldt, 1973; Havnesköld & Risholm Mothander, 2002, s.184 ff.).

Sonnby- Borgström (2002, s.1) menar att biologisk grundad affektteori de senaste decennierna har haft en betydande roll inom psykolog och psykiatri forskningen. Kunskap om emotionell kommunikation är viktig för att kunna förstå både ett barns normala emotionella utveckling och olika sorters empatistörningar (Havnesköld & Risholm Mothander, 2002, s.41ff.).

I artikeln ”*Affektsystemets kännetecken – The name of the game is shame*” granskar Alf Nilsson, professor i klinisk psykologi i Lund, affektsystemet utifrån Donald L Nathansons bok. Nathanson var psykiater, forskare och psykoterapeut och han var verksam vid Institute of Pennsylvania Hospital samt att han grundade Silvan S Tomkins Institute. Nathan menar att bland de affekter som finns är det

först och främst intresset och skammen som driver oss att bli sociala varelser istället för att vara solitärer. Intresset är det som driver på och skammen är alltid vaksam på hinder mot önskans uppfyllelse och vid ett hinder för skammen oss tillbaka till den sociala ordningen där man kan välja den ensamma vägen eller att välja att göra på ett annat sätt. Nathan menar också att när ett spädbarn växer är affekterna det första som det kommer i kontakt med. Däremot samlar barnet även på sig frånvaro exempelvis om inte föräldern besvarar barnets signaler och inte bryr sig om dem alls. Erfarenheter av brist på uppmärksamhet leder till att negativa affekter tar över, bland annat skammen som hämmar de positiva affekterna. Om negativa affekter får övertag kan det leda till psykopatologiska tillstånd som är mer eller mindre allvarliga (Nilsson, 1995, s.11).

3.3 Sammanfattning av teorierna

Stigma kan beskrivas som kroppsliga kännetecken för att bevisa något avvikande eller nedsättande hos en persons moraliska status. Även själva olycksödet kan beskrivas vara stigmat (Goffman, 2011, s.9ff). De så kallade normala det vill säga de som enligt Goffman inte är stigmatiserade, tillskriver ofta egenskaper till de individer som är stigmatiserade såsom att underklassens flickor som utsatts inte var tillförlitliga (ibid. Bergenheim, 2005, s.63ff.). Då en individ tillhör en kategori och samtidigt har en oönskad egenskap som hör samman med den kategorin så stämplas den individen som utstött. Stigma är när denna stämpling sker och främst när den skamfulla effekten är omfattande (Goffman, 2011, s.10ff.).

Det finns tre olika sorters stigmat som skiljer sig åt i art. Det som jag kommer inrikta mig på i analysen är den så kallade ”fläckar på den personliga karaktären”, såsom stela trosföreställningar, onaturliga lidelser eller viljesvaghet. Gemene man drar slutsatsen att dessa egenskaper beror på individens förflutna, ifall det är kända fenomen i det förflutna som kan ge psykiska men såsom alkoholism. Definitionsmässigt tror vi att den person som är stigmatiserad inte är fullt mänsklig. Utifrån den förutsättningen vidtas olika diskriminerande åtgärder, vilket resulterar i att personens livsmöjligheter försämras. (Goffman, 2011, s.12). Insikten om att vara annorlunda och bli annorlunda behandlad kan leda till skam speciellt när personen umgås med ”normala” och märker den klyfta som uppstår

på grund av den stigmatiserade egenskapen. Skam kan också uppstå genom individens egen jämförelse mellan vem personen är och vem personen vill vara. Det resulterar i en nedsättande syn på sig själv och självhat av sitt eget ”jag” (Goffman, 2011, s.13ff.).

Tomkins utvecklade en sammanhängande affektteori utifrån Darwins arbete i början på 1960-talet. Tomkins tankar fick till en början stark kritik och genombrottet om affekternas betydelse kom inte förrän på 1980-talet. Tomkins efterföljare, som också var hans medarbetare förde vidare Tomkins arbete och var bidragande skapare till teorin om affektprogram, där de nio basaffekterna beskrivs (Griffith, 1997; Havnesköld & Risholm Mothander, 2002, s.42). De positiva basaffekterna är intresse/iver och välbehag/extas och den neutrala affekten är häpnad/förvåning. De negativa affekterna är rädsla/skräck, ilska/raseri, ledsnad/förtvivlan, avsky, avsmak och skam/förödmjukelse. Varje affekt har sin egen motiverande egenskap och funktion. Enligt Tomkins aktiveras basaffekterna av olika särskilda stimulumönster, med undantag av avsmak, avsky och skam. Istället fungerar dessa tre som >>hjälpaffekter<<. Skam fungerar hämmande på de positiva affekterna, vilket resulterar i att skam blir särskilt betydelsefull för sociala situationer (Havnesköld & Risholm Mothander, 2002, s.182 ff.). Däremot kan för mycket skam leda till att de positiva affekterna hämmas allt för mycket. Om en individ upplever många negativa livssituationer som leder till att många negativa basaffekter, med skam inkluderat, aktiveras samtidigt som de positiva affekterna hämmas av skamen kan det leda till psykisk ohälsa (Nilsson, 1995, s.11).

4 Metod

För att få bättre kunskap om ämnet sexuella övergrepp mot barn läste jag forskningsrelaterade böcker, såg en dokumentärfilm och lyssnade på radioprogram kring ämnet. Jag märkte då att det fanns ett mönster i dessa källor som tog upp att det var många som inte berättade att de blivit utsatta för sexuella övergrepp förrän långt efter att det först inträffat. Även omgivningen kunde vara negligierande trots misstankar och vetskap om att sexuella övergrepp skett. Därför bestämde jag mig för att fokusera min uppsats på denna problematik.

Jag har använt mig av kvalitativ forskningsmetod som är en tolkande forskningsstrategi. En av de fyra traditionerna inom kvalitativ forskning är emotionalism som är byggt på ett intresse kring subjektivitet "...och en strävan efter att fånga insidan av upplevelser och erfarenheter och som har en inriktning på människors inre verklighet."(Bryman, 2008, s.341). Kvantitativ forskningsmetod var inget alternativ eftersom jag inte gjort någon kvantitativ undersökning (Bryman, 2008, s151). Anledningen till att jag valde kvalitativ metod och emotionalism var att den metoden var bättre lämpad för att besvara mina frågeställningar. Jag vill få kunskap om och bättre kunna förstå varför de som utsätts inte berättar och varför omgivningen ofta väljer att inte ingripa.

Jag valde att avgränsa genom att skriva om sexuella övergrepp mot barn och inte generellt om sexuella övergrepp. Anledningen till det var att ämnet annars hade blivit för omfattande för en kandidatuppsats. Hade jag valt att skriva om sexuella övergrepp mot både barn och vuxna så hade jag fått göra en annan avgränsning för att uppsatsen inte skulle bli för omfattande.

4.1 Empiri

4.1.1 Presentation av självbiografierna

Min empiri består av fyra stycken självbiografier:

Det du inte såg skriven av Patrik Sjöberg (2011)

Påtvingat liv skriven av Taina Adolfsson (2011)

Tiger, tiger skriven av Margaux Fragoso (2011)

Bakom stängda dörrar skriven av Kristina Hansen, Bengt-Åke och Agneta Cras (2002)

Det du inte såg: Patrick Sjöberg blev utnyttjad av sin styvfar och friidrottstränare, som innan Sjöbergs bok hyllades för att vara en väldigt bra tränare. Övergreppen började 1976 och då var Sjöberg elva år gammal. Övergreppen slutade när Sjöberg var fjorton år efter att han ett flertal gånger hotat Viljo Nousinanen, förövaren, om att anmäla övergreppen till polisen samtidigt som Sjöberg inte intresserade Nousinanen längre, eftersom han alltmer började likna en man (*Det du inte såg*, 2011; Sjöberg, 2011).

Påtvingat liv: Taina Adolfsson kom från Finland till Sverige som sexåring år 1949. Hon blev utsatt för sexuella övergrepp av mannen hos sommarfamiljen i Sverige. Hon blev senare adopterad av sommarfamiljen trots hennes biologiska familjs nekande brev mot adoptionen. Brevens hittade hon senare i livet. Adoptivmodern märkte att övergreppen skedde men valde att inte göra något åt det. Senare i livet kämpade Taina med sin dåliga självkänsla och hamnade i destruktiva relationer och insåg inte när hon blev utnyttjad och kunde inte sätta gränser. Hon hade en längtan efter kärlek och bekräftelse som utnyttjades. Alkohol blev för henne ett sätt att härda ut. När hon till slut försökte ordna sitt liv och komma till rätta med sina upplevelser möttes hon av ytterligare kränkningar från läkare och myndighetsutövare. (Adolfsson, 2011).

Tiger, tiger: Margaux Fragoso hade en psykiskt sjuk mor som åkte in och ut från en psykiatrisk avdelning. Hennes far var alkoholist, sträng och klagade på modern och sitt liv samtidigt som han försökte uppfostra Margaux på sitt eget sätt, men han klagade även mycket på henne. Margaux träffade Peter, förövaren, som åttaåring och av honom fick hon mycket bekräftelse och kärlek samtidigt som han började förgripa sig på henne systematiskt. Hon umgicks mer och mer med Peter och var till slut ständigt i hans hus. Peter blev både hennes pappa, lekkamrat, älskare och erövrare under femton år. När hon var flicka var hon tillgiven och fantasifull. Hon växte däremot upp till en känslostum ung kvinna utan livsgnista och nära ett självmord (Fragoso, 2011).

Bakom stängda dörrar: Kristina Hansen bodde hos sin mor med sina syskon, men modern var ung och klarade inte av att ta hand om alla barnen. Dessutom gav modern inte den kärlek som behövdes utan verkade snarare tycka att barnen var jobbiga, speciellt Kristina som ivrigt sökte sin mors bekräftelse. Barnen fick bo mycket hos mormodern som behandlade dem väl. Detta räckte dock inte för Kristina utan efter många besvikelser på modern ville hon hellre bo i ett fosterhem. Modern föreslog istället att hon kunde bo hos sin far som hon inte träffat på flera år på grund av att han försökt mörda modern tidigare. Det var ett märkligt förslag men Kristina godtog förslaget eftersom hon under uppväxten hört att hon varit så lik sin far. Mormodern varnade Kristina och vädjade till henne att inte åka eftersom fadern var farlig, men Kristina hade bestämt sig. Hon och hennes lillebror åkte till fadern 1981, då var Kristina fjorton år. Där började han

hjärntvätta dem och förgripa sig på Kristina och han var även alkoholist. Senare visade det sig att han redan förgripit sig på henne som spädbarn och tvååring. Övergreppen skedde frekvent och till sist blev Kristina med barn och födde en funktionsnedsatt flicka. Faderns inneboende anmälde till polisen flera gånger, under de tre kommande åren, även om han vid två tillfällen drog tillbaka anmälan. Även Kristinas mor misstänkte incest och anmälde. Fadern hittade på ett namn som Kristina tvingades ange som fader till det första barnet och även till det andra barnet. De sociala myndigheterna misstänkte att Kristina ljög om faderskapet men fortsatte ändå att leta efter den icke-existerade Anders Svensson som angivits som fader. Det tog tre år och flera anmälningar om incest innan fadern greps. Han fick endast två års fängelse och livstids utvisning, antagligen på grund av att polisen endast var intresserad av incestanklagelserna och inte tog upp de möjliga åtalspunkterna misshandel och människorov (Hansen & Cras, 2002).

4.2 Mina metodval

Min empiri består av de fyra självbiografier som jag beskrivit inledningsvis.

Jag blev inspirerad av en av mina kursdeltagares uppsats som använde sig av självbiografier. För att ta reda på om det fanns några självbiografier som handlade om sexuella övergrepp sökte jag på bibliotekskatalogen Lovisa på sökordet "sexuella övergrepp" och "våldtäkt" och fick ett flertal träffar på olika böcker. Eftersom jag valt att skriva om sexuella övergrepp mot barn läste jag vad de olika böckerna handlade om och försöka utläsa om de som utsatts hade varit barn när de blivit drabbade. En av självbiografierna, *Tiger, tiger*, utspelade sig inte i Sverige utan i USA under mitten på 1980-talet. Däremot har jag inte märkt någon skillnad gällande attityder och känslor kring sexuella övergrepp jämfört med de andra självbiografierna som utspelade sig i Sverige. För att läsaren bättre ska kunna förstå sammanhangen i analysavsnittet skrev jag en presentation av de fyra självbiografierna.

För att hitta forskningsmaterial till avsnittet om tidigare forskning hämtade jag inspiration från min tidigare uppsats i ämnet och även från en annan C-uppsats, "Sexuella övergrepp mot barn- en litteraturstudie om barns reaktioner på sexuella övergrepp och dess konsekvenser" (2009) skriven av Tara Kadir, som också handlat om sexuella övergrepp, men ur en annan synvinkel. Bland annat använde

Tara Kadir, också boken ”*Brottet, offret och förövaren*” av Bergenheim som jag också använt mig mycket av. Hennes C-uppsats hittade jag efter att ha sökt "sexuella övergrepp + C-uppsats" på Google.

Något som jag upptäckte när jag kodade biografierna var att vissa av de teman för koderna som jag valt kunde kopplas till varandra och bilda ett slags nät. Exempelvis att temat dålig kontakt med familjen kunde kopplas till temat skam.

Jag har använt mig av kvalitativ forskningsmetod, inom traditionen emotionalism. Kvantitativ forskningsmetod var inget alternativ eftersom jag inte gjorde någon regelrätt kvantitativ undersökning (Bryman, 2008, s151). Anledningen till att jag valde kvalitativ metod och emotionalism var att den metoden var lämplig för att bättre besvara mina frågeställningar. Jag vill få kunskap om och bättre kunna förstå varför de som utsätts inte berättar direkt rent känslomässigt och hur omgivningens känslomässiga reaktioner har påverkat. Jag har analyserat biografierna på ett liknande sätt som analysmetoden Grounded theory lär ut. Medan jag läst självbiografierna har jag kodat dem på ett sätt som kan liknas vid den kodning som kan göras utifrån Grounded theory. Det finns olika kodningsnivåer och den kodningsnivå jag använt kallas för selektiv kodning. Enligt Strauss & Corbin innebär det att en kärnkategori väljs ut som systematiskt relateras till andra kategorier. Dessa relationer valideras och fylls på med kategorier som måste bearbetas och utvecklas vidare. En kärnkategori beskriver Strauss & Corbin som ”...den handling eller röda tråd som utgör ramen för beskrivningen.” Det vill säga ett centralt fokus eller en fråga som alla andra kategorier inordnas ifrån (Bryman, 2008, 514). Skammen är enligt min tolkning en kärnkategori som kan kopplas till min frågeställning och som hör ihop med andra kategorier.

Jag har även haft ett tolkande synsätt som innebär att man tolkar andras tolkningar och kan komma fram till vissa till synes förvånande mönster och resultat utifrån det (Bryman, 2008, s.34ff.) . Jag har tolkat andras tolkningar av sina livsberättelser och sett vissa gemensamma nämnare, kopplat till min frågeställning, som alla dessa fyra självbiografier har.

De koder jag använt för att analysera självbiografierna är följande:

1. Förövarens motivering av övergreppen
2. Skuld känslor
3. Skam känslor
4. Självförakt/Suicidala tankar
5. Könroller/Könsspel
6. Ambivalens/Dubbla känslor
7. Dålig kontakt med familj/föräldrar
8. Omgivningen märker/misstänker men frågar inte/anmäler inte/reagerar inte som de borde
9. Självd destruktiva handlingar

Dessa koder kom jag fram till efter att ha läst en del ur självbiografierna. Jag gick sedan igenom mina anteckningar med koder och kunde se vissa samband mellan böckerna och exempelvis att kod tre, kod sex och kod sju förekommer mer än de andra koderna i alla självbiografierna.

4.3 Beskrivning av analysarbetet

I analysen kommer jag att fokusera på de känslomässiga orsakerna till att det kan ta så lång tid innan sexuella övergrepp mot barn kommer upp till ytan. Det vill säga att det tar lång tid innan barnet förstår att det är förövarens fel. Det är vanligt att barnet själv tar på sig skulden eller tror att förövaren har rätt att behandla barnet på det sättet. Barnets syn på sig själv förminskas snabbt i samband med övergrepp, vilket gör att barnet inte tror sig vara värdig någon annan behandling. Det kan ta lång tid innan barnet fullt förstått vad som hänt och omgivningens uppmärksamhet av övergreppen gripandet av förövaren kan också ta lång tid (Ingen riktig våldtäkt, 2012; Banck & Svedin, 2002). Tomkins affektteori, (Silvan S. Tomkin, amerikansk psykolog, 1911-1991), som tas upp i boken *Utvecklingspsykologi- Psykodynamisk teori i nya perspektiv* skriven av bland annat Havnesköld, handlar om känslor, upplevelsen av känslor och dess konsekvenser (Havnesköld & Risholm Mothander, 2002, s.182 ff.). Jag kommer att koppla Tomkins affektteori till min analys av de självbiografier som utgör uppsatsens empiri och som jag analyserat. Enligt Karin Hassan Jansson, forskare i historia, var sexualbrott kopplat till skam för familjen och enligt Carl Göran Svedin, professor i barn och vuxenpsykiatri med specialisering på sexuella

övergrepp, är sexuella övergrepp fortfarande kopplat till skam för både offret och omgivningen till exempel är det en skam för en skola att det skett ett övergrepp mellan två elever. Offret har skamkänslor på grund av att offret ofta tar på sig skulden (Bergenheim, 2005, s.33; Ingen riktigt våldtäkt, 2012). Det innebär att enligt Erving Goffman kan sexuella övergrepp även kopplas till stigmatisering genom att det avviker från normen (Goffman, 2011, s.9ff.). Goffmans teori om stigma anser jag är aktuell för denna uppsats eftersom den kan ge en delförklaring till att omgivningen ibland väljer att negligera sexuella övergrepp.

4.4 Förtjänster och brister med metoden:

En fördel med självbiografier var att man får mycket information jämfört med om man exempelvis hade intervjuat människor som varit utsatta. En nackdel var att självbiografierna inte utspelade sig under 2000-talet. Exempelvis, enligt bland annat Bergenheim (2005), har sexualbrottslagstiftningen förändrats mycket de senaste femtio åren och om liknande fall hade skett idag hade det kanske uppmärksammats tidigare och inte fortgått så pass länge.

Tillförlitligheten eller den så kallade reliabiliteten ställer frågan om resultaten av undersökningen skulle bli desamma ifall undersökningen gjordes på nytt, och hur stor påverkan tillfälligheter haft (Bryman, 2008 s.49). Hur hög reliabilitet den här studien har beror bland annat på hur lätt det skulle vara för en annan person att göra exakt likadant som jag gjort. En tolkning av en text är alltid subjektiv, men om en person läser hur jag tolkat en text kan den förhoppningsvis förstå hur jag tänkt. Därför har jag försökt beskriva noggrant hur jag tänkt och analyserat. Stabilitet är en annan punkt att ta hänsyn till i fråga om reliabilitet som handlar om att det som undersökts inte ska kunna ändras allt för mycket över tid (Bryman, 2008 s.160). Tankesätt, känslor, tabun och beteenden förändras över tid men de förändras i långsam takt. Jag tänker att det tar ett tag för dem att förändras så att skillnaden skulle bli märkbar och det är svårt att bedöma hur lång tid det tar. Intern reliabilitet handlar om kausalitet (orsakssammanhang) och för att stärka den interna reliabiliteten är det viktigt att noga förklara hur de olika delarna i undersökningen hänger samman (Bryman, 2008 s.160). En tydlig analys

ger som jag tolkar det en hög reliabilitet. Jag har försökt tydliggöra orsakssammanhangen i analysen.

Validitet och reliabilitet förutsätter varandra vilket är viktigt att komma ihåg (Bryman, 2008 s.167). Validitet handlar om att det som var avsett att undersökas eller mätas faktiskt i själva verket har undersökts eller mätts. Mättningsvaliditeten eller begreppsvaliditeten vill veta ifall måttet verkligen mätt det begrepp som det är avsett att mäta. Intern validitet handlar om orsakssammanhang. I min studie har jag undersökt varför barn inte berättar om att de varit utsatta för sexuella övergrepp och det har undersökts genom att studera verkliga fall. Därmed torde validiteten vara hög. Om det lika gärna skulle kunna vara andra orsaker är den interna validiteten låg. Om undersökningsresultaten stämmer för andra människor i samma situation är den externa validiteten hög. Ekologisk validitet betonar att material som forskare använder kan konstrueras och därmed ha en för liten koppling till vardagen i människors liv. Exempelvis framställer sig forskare sig själva på ett visst sätt i skrift och inför andra (Bryman, 2008 s.50-51). Ifall ytvaliditeten är tillräckligt hög ska experter på området också anse att man gjort rätt. Eftersom jag har handledare som har god kunskap om området kommer det förhoppningsvis att vara uppfyllt. Samtidig validitet handlar om att samband ska föreligga mellan till exempel låg arbetstillfredsställelse och hög sjukfrånvaro från arbetet jämfört med dem som har hög arbetstillfredsställelse. Ifall inget samband föreligger kan man ifrågasätta den samtidiga validiteten. I denna undersökning kan man förhoppningsvis se mönster och samband som stöds i flera källor, annars bedömer jag att den samtidiga validiteten kan ifrågasättas (Bryman, 2008 s.163).

En annan nackdel är att min tolkning blir subjektiv, eftersom jag har en viss förförståelse för ämnet sexuella övergrepp. Dessutom är det bara fyra livsberättelser som studerats vilket gör att reliabiliteten kanske inte är så hög ifall någon annan skulle ha använt andra självbiografier som visar andra samband. Jag tror det kan vara en nackdel att ha ett visst fokus i analysen. Eftersom det fokus man har kan begränsa ens tänkande när man analyserar. Däremot stödjer

exempelvis artikeln ”Affektsystemets kännetecken – *The name of the game is shame*” (Nilsson, 1995) min tankegång och de samband jag sett om att skam är kopplat till mycket av både de utsattas och omgivningens agerande i situationer där sexuella övergrepp på barn förekommer.

4.5 Etiska överväganden

Att intervjua offer som varit utsatta för sexuella övergrepp hade inte varit etiskt försvarbart enligt bland annat individskyddskravet som innebär att individen ska få ”skydd mot otillbörlig insyn i t.ex. sina livsförhållanden”. Detta krav är en utgångspunkt inom forskningsetiken (Vetenskapsrådet, 2012-10-30 s.5). Jag skulle bedöma att vid en intervju skulle ett beroendeförhållande kunna uppstå eftersom jag själv praktiserat och arbetat med en del av målgruppen. Det finns en regel om att beroendeförhållande inte bör förekomma (Vetenskapsrådet, 2012-10-30, s. 10). Eftersom de som varit utsatta för sexuella övergrepp är en utsatt grupp skulle gruppen kunna bli utpekad om jag hade gjort intervjuer, vilket inte är etiskt korrekt enligt dessa krav (Gerge, 2012, s.24).

Den information som jag tänker använda är offentliga handlingar, vilket betyder att jag inte behöver tänka på informationskravet (Vetenskapsrådet, 2012-10-30 s. 7). Angående samtyckeskravet finns ett citat som lyder på följande sätt ”I de fall där uppgifter om deltagarna tas från existerande myndighetsregister och information inte lämnats eller lämnats t.ex. via massmedia behöver samtycke ej efterfrågas.” (Vetenskapsrådet, 2012-10-30 s.10 och s.12). Vad gäller samtyckes- och konfidentialitetskravet finns det fri tillgång till den information som jag använt mig av och det vet de som uttryckt sig, vilket gör att de redan samtyckt (Vetenskapsrådet, 2012-10-30, s.10 och s.12). Angående nyttjandekravet så kommer den data som jag samlat in inte användas för kommersiellt bruk eller några syften som inte är vetenskapliga och inte heller kommer data att användas i några åtgärder eller beslut som inverkar på personer utan deras medgivande (Vetenskapsrådet, 2012-10-30 , s.14).

5. Resultat och Analys

Analys kan definieras som tolkning av ett material (Jönsson, 2010, s.56). Jag har i den här analysen fokuserat på de teman/koder som förekommit mest frekvent i de fyra självbiografier som jag läst och även de teman/koder som besvarar mina frågeställningar. Dessa teman/koder har däremot varit liknande eller samma. Kod tre, kod sex och kod sju (skamkänslor, ambivalens/dubbla känslor och dålig kontakt med familj/föräldrar) förekommer mer än de andra koderna i alla självbiografierna. Därför har jag även fokuserat mycket på de koderna i analysen.

5.1 Omgivningens/släktingars attityder och känslor

Det finns tre olika sorters stigma som skiljer sig åt artmässigt. Den sortens stigma som kan förknippas med sexuella övergrepp eller snarare konsekvenser som kan uppkomma som ett resultat av sexuella övergrepp enligt Svedin (2002) och Bergenheim (2005), benämner Goffman som fläckar på den personliga karaktären. Dessa fläckar kan exempelvis vara onaturliga lidelser eller viljesvaghet. Allmänheten drar slutsatsen att fläckarna beror på kända fenomen i personens förflutna som kan leda till psykisk ohälsa (Goffman, 2011, s.12). När jag använder mig av begreppet stigma är det ovan beskrivna begrepp som jag syftar på.

Goffman skriver om stigma och hur vi ”normala” som inte varit utsatta kategoriserar stigmatiserade människor i ett fack (Goffman, 2011, s.9ff.). Exempelvis tolkar jag det som om de som varit utsatta för sexuella övergrepp placeras i ett fack som offer och de som begått ett brott blir förövare. Sedan kan man som offer tillskrivas en rad andra egenskaper som förknippas med offerrollen. Dessa egenskaper behöver inte stämma överens med verkligheten utan det är något som omgivningen tillskriver vid kategorisering (ibid.). Exempelvis menade Margaux Fragosos fader att hon inte var en fin flicka om hon hade utsatts för sexuella övergrepp (Fragoso, 2011, s 324). Min tolkning

kopplat till Goffmans stigma teori är att fadern med andra ord tillskrev egenskapen att inte vara en fin flicka med att vara ett offer för sexuella övergrepp.

Omgivningen, eller enligt Goffman de ”normalas” attityder och känslor gentemot de personer som utsatts för övergrepp resulterar i att de som utsatts blir stigmatiserade, det vill säga att de avviker från normen om att inte varit utsatt (Goffman, 2011, s.12; Rahm, 2009).

Definitionsmässigt tror vi, de ”normala”, att den person som är stigmatiserad inte är fullt mänsklig. Utifrån den förutsättningen uppkommer olika diskriminerade åtgärder och detta leder till att individernas livsmöjligheter försämras. Den diskriminerade behandlingen av en stigmatiserad individ kan verka rätt, eftersom vi kan uppfatta att individens motstånd mot behandlingen beror på defekten (Goffman, 2011, s. 13ff.). Omgivningens och släktingars attityder och känslor kan bidra till att de som utsatts väljer att inte berätta om övergreppen. (Rahm, 2009). Citat från självbiografierna som jag kommer nämna längre fram i detta avsnitt bekräftar den teorin:

Att läsa om någons livsöde kan bli personligt och vetskapen om att det hänt på riktigt gjorde att livsödet berörde mig än mer. Därför har det ibland varit tungt att läsa självbiografierna speciellt boken *Påtvingat liv*. Där hon som utsattes bara var sju år. Hon berättade även mycket om sina egna känslor, vilket blev tyngre att läsa jämfört med boken *Bakom stängda dörrar* som handlar om incest som mer beskriver själva situationen. Det var med andra ord tyngre för mig som läsare att läsa om någon annan människas känslor än att läsa om en beskrivning av en livssituation. Det säger något om min upplevelse som utomstående att läsa biografierna. Det vill säga att det är svårare att orka läsa och att komma i kontakt med den utsattes känslor jämfört med att bara veta att sexuella övergrepp förekommer. Ett tema/kod handlade om att omgivningen märker att sexuella övergrepp pågår men inte gör något åt det, utan istället blundar för det. Vilket kan kopplas till att det är tungt att känna de känslor som behövs för att man ska göra något åt det. Dessa tunga känslor kan kopplas till Tomkins negativa basaffekter

ledsnad/förtvivlan, ilska/raseri, skam/förödmjukelse och avsky/avsmak (Havnesköld & Risholm Mothander, 2002, s.182 ff.). Basaffekterna kopplas till föreställningar till exempel ledsnad/förtvivlan över att världen är hemsk där barn utsätts för sexuella övergrepp. Ilska/raseri över att omgivningen inte reagerade i tid eller inte reagerade alls. Avsky/avsmak kan kopplas till äckel över att sex mot någons vilja väcker obehag och är mot normen (ibid). Det kan i sin tur kopplas till Goffmans teori om norm och stigma. Till exempel att det är stigmatiserande att ha varit utsatt för sexuella övergrepp som barn, eftersom det avviker från normen (Goffman, 2011, s.9ff.).

Koden , dålig kontakt med föräldrar/omgivning, finns med i alla biografierna och förekommer frekvent. Även forskning visar att barn som utsatts för sexuella övergrepp ofta levt i hem med omsorgssvikt (Upprättelsen, 2011; Colling, 1995; Back & Svedin, 1996, s.18). Enligt min tolkning är omsorgssvikt också något som avviker från det normala och därmed är ett slags stigma. Omsorgssvikt kan också kopplas till Tomkins basaffekt skam/förödmjukelse eftersom det är skamligt att inte kunna ta hand om sina barn. Dessa tolkningar bygger jag på Goffmans och Tomkins teorier (Goffman, 2011, s.9ff.; Havnesköld & Risholm Mothander, 2002, s.182 ff.). Citaten nedan är även kopplade till koden dålig kontakt med föräldrar/omgivning.

Enligt Karin Hassan Jansson, forskare i historia, och Carl Göran Svedin, professor i barnpsykiatri, var och är sexuella övergrepp inom familjen stigmatiserande och förknippat med skam (Bergenheim, 2005, s.33 och s.313; Ingen riktigt våldtäkt, 2012). Taina Adolfssons tankegång om adoptivmodern Gertrud och adoptivfadern, förövaren, Gustav illustreras i nedanstående citat. Om omgivningen inte hade ansett att sexuella övergrepp inom familjen var skamfullt och att sådana familjer inte var normala hade kanske Gertrud valt att stoppa övergreppen. En annan anledning till att Gertrud inte stoppade övergreppen var att hon skämdes över det och inte ville att hennes bekantskapskrets skulle få reda på det. Tomkins basaffekte skam/förödmjukelse (Havnesköld & Risholm

Mothander, 2002, s.182 ff.) påverkade med andra ord att Gertrud valde att inte stoppa övergreppen :

Om Gertrud hade lärt Gustav tio Guds bud, ja, det fick jag aldrig riktigt klart för mig men man kanske fick dricka alkohol och peta på små barns kroppar. Det stod nog inget om det i Bibeln. För annars fick jag det inte att gå ihop riktigt. I så fall skulle väl Gertrud ha skrikit åt Gustav att han skulle sluta upp med det beteendet. Till och med min docka Annica begrep ju att så gör man bara inte (Adolfsson, 2011, s.24).

Enligt Colling (1995) har barn i familjer med omsorgssvikt ökad risk att utsättas för sexuella övergrepp (Colling, 1995; Back & Svedin, 1996, s.18). Följande citat är ett exempel på koden bristande kontakt med föräldrar.:

Men själva grejen, att farsan körde ner oss till Varberg och sedan bara stack, var ju inte särskilt kul. Farsan själv tyckte nog det var skönt, för de följande åren körde han ner oss till Varberg varje gång det var dags för hans två veckor. Jag kan inte fatta hur han kunde göra så. Han som träffade oss så sällan. Var det så jävla hemskt att ta hand om sina egna barn? (Sjöberg, 2011, s.19).

Enligt en psykolog på Rädda barnen är barn som utsätts för sexuella övergrepp ofta ensamma redan innan övergreppen, och känner sig ofta än mer ensamma efter övergreppen (Upprättelsen, 2011). I följande citat kommer Taina Adolfssons ensamhet fram. Annica är i boken hennes docka:

Jag förstod inte riktigt vad som hände men jag ville inte ha den illaluktande vätskan på min kropp, och jag ville inte stanna kvar i Sverige mer. Men ingen lyssnade på mig och jag hade bara Annica att anförtro mig till” (Adolfsson, 2011, s.19).

Följande citat är ett exempel på hur stigma kan påverka och här lägger Margaux Fragosos far till egenskaper om att någon som varit utsatt för ett sexuellt övergrepp inte är en fin flicka och frågar ut henne om hon

varit utsatt för sexuella övergrepp efter att socialarbetare ringt till honom och misstänkt det (Fragoso, 2011, s.324; Goffman, 2011, s.12ff.)

Har den där gubben någonsin så mycket som petat på dig? Har gubben rört vid dig? ...

Jag har skyddat dig! Skrek han. Jag försvarade ditt goda namn! Gjorde jag rätt? Är du värd det? Säg sanningen nu! (Fragoso, 2011, s.324).

Lät du honom ta på dig? Det är lika bra att du svarar för jag kan stå här hela natten. Se mig i ansiktet, för helvete! Jag vill höra sanningen! Även om det innebär att du inte längre är förtjänt av mina pengar eller det hem jag håller dig med. Tro mig, jag kan utan minsta samvetsqual låsa dörren för dig. Så kan du bo hos gubben. Bli en gatslinka, vet jag, och försörj den sjuka jäveln. För om du inte är en fin flicka tänker jag glömma den dag du föddes. (Fragoso, 2011, s.324).

Nu måste jag svälja det jag hade misstänkt i många år: att pappa aldrig mer skulle älska mig, att det som hänt i källaren och som han inte ens visste om men kände på sig hade gjort mig död för honom. (Fragoso, 2011, s.325).

Här speglas Kristina Hansens dåliga självkänsla men också hennes brist på tillit som enligt Svedin (2002; Ingen riktig våldtäkt 2012) bland annat kan ses som konsekvenser av övergreppen. Myndigheternas agerande kring att Kristina Hansen överhuvudtaget fick flytta till sin far trots hans tidigare grova brott mot modern, gjorde att hon hade lite förtroende för myndighetspersoner och polis. Kristina Hansen tankegång efter att fadern förgripit sig på henne i ungefär två månader och hon började förstå att det inte kommer att upphöra (Hansen & Cras, 2002):

Vart flyr man när man inte har någonstans att ta vägen?

Kunde jag ringa polisen? Nej vad skulle det tjäna till, tänkte jag.

De skulle inte tro mig. Om jag anmält pappa efter det första

samlaget kanske, men efter flera månader var det för sent. Om jag anmälde min far nu skulle polisen tro att jag gått med på att ligga med honom (Hansen & Cras, 2002, s.78).

Myndigheters efterlåtna agerande när det gäller sexuella övergrepp mot barn kan bero på att det väcker obehag där basaffekten avsky/avsmak ingår, men också det faktum att sexuella övergrepp är stigmatiserande, enligt Goffman på grund av att det inte stämmer överens med normen, (Goffman 2011, s.12) och skamfullt enligt Svedin (Ingen riktigt våldtäkt, 2012; Banck & Svedin, 2002). En fråga som jag ställer mig är: Vem vill vara den person som avslöjar att det pågår något skamfullt och obehagligt i en familj?

5.2 Moderns reaktion vid vetskap om incest

Vid incestfall är svårigheten att anmäla som störst, vilket kan bero på komplexiteten. Det är oftast modern som anmäler, men det är vanligt att hon tvekar eller inte anmäler alls också. Enligt forskning som Bergenheim (2005) tar upp är processen väldigt smärtsam om man väljer att ta sig igenom den eller kan modern välja att stötta sanningen ifrån sig, vilket jag beskrivit i forskningsavsnittet (Bergenheim, 2005, s.313 ff.). Processen att helt förstå och agera för en positiv förändring vid upptäckt om att hennes tidigare man förgripit sig på deras gemensamma barn, Kristina, och även genom tvång fått två inavlade barn med Kristina var för smärtsamt för modern. Av vad jag tolkat utifrån tidigare forskning och biografien upplevde Kristinas moder följande negativa basaffekter, enligt Tomkins affektprogram, i nedan citerade situation (Bergenheim, 2005; Havnesköld & Risholm Mothander, 2002, s.182 ff.): Hon upplevde avsky/avsmak över att det är onaturligt med inavel. En annan affekt var skam/förödmjukelse över att inavel drabbat hennes egen familj och skammen över att vara en totalt misslyckad mor till sin dotter. Hon kände även skam över att hon inte visste hur hon skulle hantera situationen. Det fanns också en skam kring att hon lät Kristina flytta till sin far trots det brott han begått och över hur omgivningen skulle reagera när de fick vetskap om vad som hänt, och såg de tydliga bevisen genom de inavlade barnen. Basaffekten

rädsla/skräck över att ha två inavlade barnbarn spelade också in. Den negativa basaffekten ledsnad/förtvivlan över den hemska situationen var också något som Kristinas moder upplevde. Modern upplevde också intresse/iver, som är en positiv basaffekt, av att hjälpa sin dotter ur sin hemska situation. Eftersom hon ändå valde att åka dit med intentionen att hjälpa sin dotter. Däremot när modern såg de inavlade barnen tog de negativa affekterna över och skammen som kom över henne hämmade den positiva basaffekten intresse/iver (ibid.; Nilsson, 1995). Alla dessa basaffekter är en del av olika komplicerade känslor (Hansen & Cras, 2002, s.175, 252, och s.254) Detta beskrivs i självbiografin som handlar om incest:

För första gången skulle hon få träffa sina barnbarn. Mamma tvärstannade i dörröppningen och bara stirrade. Jag hade aldrig talat om för henne att mina flickor inte var riktigt lika andra barn. Mamma såg desperat ut.

- Nej det här klarar jag inte av, sa hon. Jag kan inte stanna.
- Jag behöver dig, mamma, vädjade jag. Vi behöver din hjälp alla tre.
- Jag klarar det inte. Nej, det här klarar jag bara inte.
- Du kan inte bara vända ryggen till allting, protesterade jag. Om du går nu vill jag aldrig träffa dig mer.

Hon gick ändå. Min mor gick ifrån mig och mina barn, tog taxi tillbaka till flygplatsen och åkte raka vägen hem till Oslo. Hem till sin familj och sin lilla dotter. (Hansen & Cras, 2002, s.175).

5.3 Barnet får positiv närvaro och bekräftelse av förövaren

Barn, som lever i hem med omsorgssvikt, löper ökad risk att utsättas för sexuella övergrepp, eftersom de söker bekräftelse och ibland till en början får den bekräftelse de söker av förövaren enligt Colling och psykologen på Rädda barnen som uttrycker sig i radioprogrammet ”Upprättelsen” (Upprättelsen, 2011; Colling, 1995; Back & Svedin, 1996, s.18). Den riskfaktorn har förekommit i de fyra självbiografier

som jag har läst. Exempel på hur barnet får positiv närvaro och bekräftelse av förövaren följer i följande citat:” Viljo engagerade sig i sina idrottare på ett sätt som jag aldrig upplevt med någon annan vuxen, och efter tre träningar på Slottskogsvallen hade jag inte längre någon tanke på att sluta” (Sjöberg, 2011, s.36).

Basaffekten intresse/iver är en del av känslor av tillgivenhet och trygghet som anknyts till en fadersgestalt (Havnesköld & Risholm Mothander, 2002, s.182 ff.): ”Viljo var den ende av morsans män som blev något slags fadersgestalt för mig.” (Sjöberg, 2011, s.63).

Förövaren blev en vän till Margaux Fragosos moder och även nästan den ende som hon hade kontakt med under flera år. I följande citat uttrycks intresse/iver men även en beundran över den person som sedan blir förövaren.

... ett barn som avskyr att gå hem (någonsin) för att Peters hus är som en djurpark, och framför allt för att Peter är så rolig att vara med, Peter är precis som hon fast större, och han får göra sådant som hon inte får. (Fragoso, 2011, s.12).

Nedanstående citat beskriver att Kristna Hansen levt i en familj med omsorgssvikt som enligt Colling, 1995, resulterar i en ökad risk att utsättas för sexuella övergrepp som barn. Hon söker uppmärksamhet som hon till en början får av förövaren. (Colling, 1995). Innan Kristina Hansen flyttade till sin fader och precis varit på besök utspelade sig följande:

Att pappa tyckt om mina fötter var för mig en stor komplimang, och om det var något jag inte blivit bortskämd med i alla år så var det komplimanger. Den viktigaste upplevelsen för min del var att pappa varit snäll och brytt sig om mig. Vad som helst var bättre än mammas uppenbara ointresse och irritation. När vi kommit hem till Oslo berättade jag ivrigt för mamma, att pappa varit jättesnäll och att vi hade haft en toppenhelg tillsammans med honom. Mamma gjorde stora ögon, när jag visade upp alla fina kläder

pappa köpt till oss. Som final lämnade jag överlämnade jag fyratusen kronor, en present från pappa till henne. (Hansen & Cras, 2002, s.54).

5.4 Ambivalens/dubbla känslor gentemot förövaren

Koden ambivalens/dubbla känslor uttrycks mot förövaren, bland annat både hat som kan kopplas till Tomkins negativa basaffekt ilska/raseri och även intresse/iver som är en av Tomkins positiva basaffekter. Komplexa och sammansatta kombinationer av affekter är känslor och här är det extra komplext, eftersom det är motsatta känslor samtidigt (Havnesköld & Risholm Mothander, 2002, s.182 ff.).

Basaffekterna intresse/iver och ilska/raseri uttrycks i detta citat:

Mitt förhållande till Viljo var verkligen dubbelt. Jag ville så gärna att han skulle tillbringa mer tid med mig – och samtidigt hatade jag honom. Huvudorsaken till mitt hat var givetvis hur han utnyttjat mig som barn. (Sjöberg, 2011, s.118).

Här uttrycks basaffekterna ilska/raseri, rädsla/skräck och intresse/iver: ”Någonstans där och då började jag hata Viljo, samtidigt som jag var livrädd att förlora honom som tränare. Viljo gjorde en kometkarriär i Friidrottssverige” (Sjöberg, 2011, s.59).

Kristinas ambivalens och dubbla känslor efter faderns tillika förövarens dom och vetskapen om att hon inte skulle träffa honom mer:

Efter domen drabbades jag av mycket förvirrande känslor. I ena stunden tyckte jag synd om min far och hade till och med skuld-känslor för att jag ställt till det för honom. I nästa ögonblick ville jag sprätta upp och döda det svinet, för att en stund senare önska att han kom tillbaka (Hansen & Cras, 2002, s.214).

Taina kände sig elak gentemot förövaren efter att ha berättat för adoptivmodern och hotat förövaren om att anmäla, vilket hon inte alls känt tidigare utan då hade hon känt att han var elak (Adolfsson, 2011):

Efter en tid kände jag mig nästan övertygad om att han inte vågade komma tillbaka. Då tyckte jag plötsligt att jag varit elak mot honom. Jag förstod inte själv varför jag kände så. För jag visste ju innerst inne att jag hade gjort alldeles rätt som sa ifrån. (Adolfsson, 2011, s.50).

Ilska/raseri är en annan negativ basaffekt i Tomkins affektprogram (Havnesköld & Risholm Mothander, 2002, s.182 ff.) som fanns med i självbiografierna men inte lika frekvent som de ovannämnda affekterna. Här följer några citat där ilska/raseri uttrycks:

Hansen som utsatts för kränkningar, hjärntvätt och incest av sin far uttrycker i detta citat ilska. Ilskan mot en förövare är en konsekvens av att ha blivit utsatt (Banck & Svedin, 2002).

Mitt huvud var fullt med det hat som pappa stoppat in. (Hansen & Cras, 2002, s.79).

Att hamna i destruktiva relationer är vanligt förekommande för de som utsatts för sexuella övergrepp (Ingen riktigt våldtäkt, 2012). Adolfsson hamnar i en destruktiv relation med en man som är gift senare i livet och nedanstående citat beskriver hennes ilska gentemot honom.

Jag föraktar dig så in i helvete men jag tycker synd om din fru som går helt ovetande vid din sida. (Adolfsson, 2011, s.116).

Sjöberg var arg på förövaren Nousinanen under flera år, som var förövare och tränare samtidigt.

Huvudorsaken till mitt hat var givetvis hur han utnyttjat mig som barn.(Sjöberg, 2011, s.118).

5.5 Prototypisk situation där skam och psykisk ohälsa skapas

Intresse/iver är en av Tomkins positiva basaffekter (Havnesköld & Risholm Mothander, 2002, s.182 ff.). Ifall ett barn visar intresse/iver gentemot exempelvis sin förälder och inte får det uppstår en frånvaro. Bristen på närvaro från exempelvis föräldern blir en negativ erfarenhet

som resulterar i skam/förödmjukelse, som är en negativ basaffekt. Under frånvaron och avvaktan på närvaro förhöjs intresset till upphetsning. Barnet borde då ha blivit stimulerat på ett intresseväckande sätt som ett svar på upphetsningen, men istället blev det återigen en tom frånvaro, vilket resulterar i ökad skam och förödmjukelse. Denna situation är en prototypisk situation som senare i livet kan leda till depression (ibid.; Nilsson, 1995, s.11) Situationen kan kopplas till den kod, dålig kontakt med föräldrar/familj som jag använde mig av för att koda självbiografierna. Här följer citat från en av självbiografierna som är exempel på ovan nämnda prototypiska situation:

Jag hade alltid varit den som längtat mest efter mamma. Jag älskade henne över allt annat och tiden innan hon reste till USA var underbar. Äntligen hade vi blivit en familj, intalade jag mig själv, och nu, en kort tid senare, betydde jag plötsligt ingenting för henne. Hon hade inte längre tid att slösa känslor på mig, mina två systrar och min lillebror Fredrik. Att tala med henne om det gick bara inte och bråken avlöste varandra från morgon till kväll. Vi barn var mest till besvär och min besvikelse växte. Några fotografier på familjen stod inte längre framme. Däremot växte antalet bilder på Michael och mamma, mamma och Michael och Michael ensam. Michael, Michael, Michael!

Jag började hata deras kärlek. En dag rev jag sönder alla mammas fotografier och kastade ut bitarna från balkongen. Som ett rop på hjälp, en bön om förståelse, omtanke och kärlek. En annan dag letade jag reda på de smycken mamma fått av Michael och kastade ut dem också. Det förbättrade inte precis vår relation. (Hansen & Cras, 2002, s.37).

Varje kärleksljud blev ett hot mot den trygghet jag längtade efter. (ibid. s.38).

Efterhand trappades familjebråken upp. Det var nästan alltid jag som fick skulden. Jag fick veta att jag var dum och hopplös,

otacksam, odräglig och ouppfostrad. Det var jag säkert också. Jag visste inte bättre. För varje dag som gick krympte min självkänsla allt mer. (ibid.).

Till slut stod jag inte ut längre. Tretton år gammal gick jag till socialkontoret och krävde att få komma till ett fosterhem. Mamma struntade i mig, ansåg jag. (ibid.).

5.6 Rädsla/skräck

Rädsla/skräck är också en negativ basaffekt i Tomkins affektprogram. Rädsla varnar och skapar beredskap inför en farofylld situation (Havnesköld & Risholm Mothander, 2002, s.182ff.). Affekten förekom i alla de fyra självbiografierna, men inte lika frekvent som skam, dålig kontakt med föräldrar/omgivning och ambivalens. Offrets rädsla för att förövaren ska skada offret mer eller för att samhället ska göra något som man inte vill var vanligt förekommande. Rädslan var en bidragande orsak till att inte berätta om övergreppen i självbiografierna. Exempelvis beskrivs rädsla i följande citat.

Följande citat är när Hansen träffade sin far för första gången efter att hon inte sett honom på flera år och hon vet att hon antagligen ska bo hos honom (Hansen & Cras, 2002, s. 51). Här beskrivs hennes rädsla men också den norm som enligt Svedin (2002) finns i samhället om att man ska tycka om sina föräldrar (Banck & Svedin, 2002).

Tänk, där var han, vår far. Han verkade stor och farlig, men trots allt var han min far och sin far ska man tycka om. Det här ska nog gå bra, intalade jag mig själv (Hansen & Cras, 2002, s. 51).

Här speglas Hansens rädsla för vad fadern kan göra om han släpps fri, men också en föreställning om att fadern skulle kunna se vad hon tänkte om honom, vilket jag tänker beror på den kontroll han haft över henne. Hon upplever att hon sviker honom, fast att det egentligen är han som har svikit henne genom att förgripa sig på henne och behandlat henne illa. Enligt Bergenheim (2005) är det svårare att anmäla incest jämfört med andra övergrepp. Citatet nedan ger en bild av vilka komplexa

känslor det finns mellan föräldrar och barn. Det tänker jag kan vara en anledning till att det är svårast att anmäla just incest som Bergenheim (2005) bekräftar.

I min hjärna ruvade samtidigt rädslan för vad pappa kunde hitta på om han blev släppt. Rädslan gjorde att jag inte vågade önska honom ur mitt liv. Hur skulle pappa reagera om han trodde att jag hade svikit honom? Det var inte angenämt att tänka på. (Hansen & Cras, 2002, s.184).

Följande citat är ett exempel på en konsekvens av sexuella övergrepp det vill säga svårigheten att sätta gränser och vara rädd om sig själv (Ingen riktig våldtäkt, 2012, Banck & Svedin, 2002).

Barndomen skräck följde mig som en skugga och jag vågade inte säga nej till männen. (Adolfsson, 2011, s.115).

I nedanstående citat beskrivs Adolfssons skräck för denne förövare. Efter att hon blivit våldtagen av en taxichaufför beskrev hon sin situation på detta sätt:

Jag var skräckslagen för att han skulle mörda mig om jag sa nej. Han gjorde mig rädd. Jag spelade tuff istället som om jag gick med på det självmant. (Adolfsson, 2011, s.116)

I detta citat beskrivs en reaktion på ett övergrepp där offret blir skräckslaget och stelnar till, som är en reaktion vid övergrepp i dokumentären ”Ingen riktig våldtäkt” (2012) och det är då lätt för förövaren att genomföra övergreppet, vilket gör att förövaren har makten över situationen, som jag tolkar det.

När shortsens började komma på plats stoppade han ner handen innanför shortsens framtill och började ta i min snopp. Jag stelnade till, och det märkte Viljo. (Sjöberg, 201, s.42).

5.7 Skam/förödmjukelse

Insikten om att vara annorlunda och bli annorlunda behandlad kan leda till skam speciellt när personen umgås med ”normala” och märker den klyfta som uppstår på grund av den stigmatiserade egenskapen. Skam kan också uppstå genom individens egen jämförelse mellan vem personen är och vem personen vill vara. Det resulterar i en nedsättande syn på sig själv och självförakt (Goffman, 2011, s.13ff.).

Exempelvis under underrubriken ”innan 1850” i forskningsavsnittet står det att det inte var säkert att sexuella övergrepp anmäldes och att skam för familjen alltid var en följd vid sexualbrott (Bergenheim, 2005). Skam i Tomkins affektteori hämmar de positiva basaffekterna det vill säga intresse/iver och välbehag/extas (Havnesköld & Risholm Mothander, 2002, s.182 ff.). Om skammen hämmar de positiva affekterna allt för mycket och de negativa basaffekterna, rädsla/skräck, ilska/raseri, ledsnad/förtvivlan, avsky, avsmak och skam/förödmjukelse, tar över kan det leda till psykisk ohälsa, som jag tidigare tagit upp i teoriavsnittet (Nilsson, 1995, s.11). Med tanke på hur ofta skam och andra negativa affekter förekommit i självbiografierna plus att psykisk ohälsa beskrivits som en konsekvens efter sexuella övergrepp bland annat i forskningsavsnittet (BRÅ 2 011:6, s.19) drar jag slutsatsen att skam, rädsla och andra negativa affekter kan ta över och leda till psykisk ohälsa på grund av sexuella övergrepp. Den psykiska ohälsan kan i sin tur vara en bidragande orsak till att de som utsatts inte berättar. De skäms helt enkelt för mycket eller klarar inte av att berätta för att de är så negativt påverkade av de övergrepp de varit med om. Ett citat från baksidan av boken Påtvingat liv illustrerar att psykisk ohälsa kan följa som en konsekvens:

Som vuxen kämpar Taina mot sitt dåliga självförtroende och sin dåliga självkänsla. En känsla av rotlöshet och främlingskap förföljer henne. Hon räddar andra vilsna själar när hon i själva verket skulle behöva rädda sig själv. Hon inser inte när hon blir utnyttjad och klarar inte av att säga nej till destruktiva relationer, eftersom hon har svårt för att sätta gränser. Tainas längtan efter kärlek och bekräftelse utnyttjas allt oftare av mindre nogräknade

personer, och alkoholen blir ett sätt för Taina att uthärda den outhärdliga tillvaron (Adolfsson, 2011).

I detta citat skämdes Hansen för mycket för att berätta om övergreppen:

Detta var mitt privata helvete som jag måste leva i, tills jag kom på något sätt att komma ur det. Om det nu fanns någon utväg. I min skam inbillade jag mig att det syntes lång väg vad jag varit med om. (Hansen & Cras, 2002, 79).

I ovanstående citat inbillar Hansen sig att andra omedelbart lägger märke till att hon varit utsatt för incest. Det vill säga att omgivningen omedelbart märker att hon är en stigmatiserad individ. Denna situation beskriver Goffman som misskreditabel (Goffman, 2011, s.12).

Margaux Fragosos skamkänslor beskrivs i följande citat men även hennes brist på tillit till omgivningen som har blundat för vad som har hänt. Hennes ensamhet som är en vanlig känsla kommer också till uttryck (Fragoso, 2011). Att känna ensamhet är en vanlig känsla efter övergrepp enligt en psykolog på Rädda barnen (Upprättelsen, 2011):

Jag fick ett anfall av skam som var så starkt att det liknade en kräkreflex. Jag insåg att de visste men stod inte ut med tanken. De vet och de förstår inte, för det gör ingen. Inés kanske förstår lite grann, för hon är kär i en narkoman. De har i många år sett dig smyga in och ut i mitt rum, och bli kvar där i timmar. Och så den där socialarbetaren... (Fragoso, 2011, s.363).

Skamkänslor på grund av Viljos övergrepp är detta citat ett exempel på, men jag tänker att det också ger ett exempel på att det kan vara extra känsligt under puberteten:

Det var fruktansvärt genant att stå där och byta om med mitt renrakade underliv i en period då det var viktigt att kunna visa att man höll på att bli vuxen. (Sjöberg, 2011, s.59).

När Adolfsson gick i skolan och hennes adoptivfar fortfarande förgrep sig på henne resulterade det i självförakt som kan beskrivas på följande sätt (Adolfsson, 2011, s.21):

Jag började skämmas för mig själv och självföraktet bredde ut sig som en tjock sörja över hela mig. Jag avskydde skolan och skolkamraterna som inte förstod min situation. ... Jag stängde in mig i en såpbubbla och försvann in i min egen värld. (Adolfsson, 2011, s.21).

Efter att Adolfsson blivit våldtagen av en taxichaufför påverkade skammen och skulden hennes val att inte anmäla:

Jag tänkte ofta att jag skulle ha anmält våldtäkten, men jag skämdes för att göra det för jag kände mig medskyldig, eftersom jag inte sa ifrån. (Adolfsson, 2011, s.116).

Erfarenheter av för mycket negativa affekter och främst skam som hämmar de positiva affekterna kan leda till psykisk ohälsa såsom självförakt, vilket jag skrivit om i forskningsavsnittet (Nilsson, 1995, s.11; Havnesköld & Risholm Mothander, 2002, s.182 ff.). Citat där barnets självförakt och omgivningens reaktion påverkar offret som kan leda till att sexuella övergrepp inte åtgärdas:

Jag hade nyligen fött ett barn, men övergreppen fortsatte. Liksom socialtjänstens fåfänga jakt på den bortsprungne Anders Eriksson. Många träffade mig, och ingen såg mig (Hansen & Cras, 2002, s.119).

Ovanstående citat illustrerar bristen på tillit gentemot myndigheter och den ensamhet som kan uppstå efter sexuella övergrepp. I radioprogrammet Upprättelsen (2011) menar en psykolog att ensamhet, som jag tidigare nämnt, är en vanlig känsla efter övergrepp.

Så jag satte ihop mitt två sidor långa självmordsbrev, med min prydliga handstil som en sista gest av respekt mot pappa. Skulle jag

återfå min heder nu? Pappa var på baren och mamma låg och sov uppe i sovrummet. (Fragoso, 2013, s. 334).

Ovanstående citat, tänker jag, illustrerar vad omsorgssvikt kan resultera i och visar även på hur Fragosos faders stigmatisering av våldtäktsoffer påverkat henne.

5.8 Förövarens maktmedel och motivering

De maktmedel som förövaren ofta använt för att kunna utföra övergrepp är bland annat att förövaren utnyttjat sin vuxenroll eller yrkesroll (BRÅ Rapport 2011:6 s. 14). Avgörande för vad allmänheten betraktar som en accepterad sanning är vem som har makten över orden och vilken diskurs eller social konstruktion som råder i samhället (Börjesson, 2003, s 19 och 21). Dessa maktmedel kan kopplas till min frågeställning. Det vill säga att barnen känner sig maktlösa eller tror att förövaren har rätt på grund av hans/hennes maktposition och därför inte berättar. Kod ett, förövarens motivering av övergreppen, som jag använt för analysering av självbiografierna anknyter till förövarens maktmedel. Citat från biografierna:

Så här måste man göra, förstår du. Det är viktigt att allt ligger rätt i shortsens. Jag tyckte det var väldigt obehagligt att känna hans stora hand där innanför, men han lyckades på något vis intala mig att det bara var i idrottsligt syfte (Sjöberg, 2011, s.42).

Han hittade på olika sätt att få mig att gå med på mer beröring när en tröskel var passerad. När jag till exempel sjönk ihop på cementgolvet för att visa att jag fått nog låtsades han dröjande dra av min päls, som stroviltsjägare gör med tigrar. Jag övertygade mig om att jag verkligen var död, för då blev inte känslorna lika övermäktiga. (Fragoso, 2011, s.68).

6. Avslutande diskussion

I min analys har jag utgått från Tomkins affektteori, som Havnesköld och Rosholm Mothander beskrivit, om positiva och negativa så kallade basaffekter (Havnesköld & Risholm Mothander, 2002, s.182 ff.). Vid sexuella övergrepp uppkommer negativa affekter på grund av den kränkande behandlingen som sker främst affekten skam är en betydelsefull konsekvens av sexuella övergrepp. Detta

har framkommit i självbiografierna genom att barnen uttryckt skamkänslor över att ha blivit utsatta exempelvis skändes Taina Adolfsson för mycket för att anmäla en våldtäkt, eftersom hon kände sig medskyldig på grund av att hon inte sa ifrån (Adolfsson, 2011, s. 116.). Att skam är en vanlig konsekvens av sexuella övergrepp framhävs även av experter på området från dokumentären ”Ingen riktigt våldtäkt” (2012). Skam hämmar positiva affekter och om fler negativa affekter uppkommer hos offret samtidigt kan de negativa affekterna ta över och leda till psykisk ohälsa (ibid. Nilsson, 1995, s.11). I alla de fyra självbiografierna som jag analyserat har de sexuella övergreppen resulterat i olika grad av psykisk ohälsa. Exempelvis var Patrik Sjöberg ofta arg och spelade tuff, medan flickorna i böckerna fick väldigt låg självkänsla i samband med och efter övergreppen som resulterade i självförakt. (Sjöberg, 2011; Adolfsson, 2011; Fragoso, 2011; Hansen & Cras, 2002).

I min studie har jag utgått från Goffmans teori om stigma. Stigma är ett centralt begrepp, eftersom de som utsatts blir stigmatiserade på grund av att de avviker från det normala och förväntade beteendet (Goffman, 2011, s.12ff.).

Omgivningens negligerande eller förnekande vid misstankar och vetskap om att sexuella övergrepp sker eller har skett är på grund av den stigmatisering som familjen skulle utsättas för och de negativa basaffekter såsom rädsla som föräldrar eller närstående kan känna främst basaffekten skam. När offret bemöts av omgivningens förnekande eller nonchalans drar sig individen ännu mer för att berätta om övergreppen och skäms ännu mer, vilket exempelfieras i citatet från analysen där Margaux Fragoso skäms när hon inser att de flesta i hennes omgivning vet vad hon och förövaren har för relation:

Jag fick ett anfall av skam som var så starkt att det liknade en kräkreflex. Jag insåg att de visste men stod inte ut med tanken. De vet och de förstår inte, för det gör ingen. Inés kanske förstår lite grann, för hon är kär i en narkoman. De har i många år sett dig smyga in och ut i mitt rum, och bli kvar där i timmar. Och så den där socialarbetaren... (Fragoso, 2011, s.363).

En av mina frågeställningar som är kopplat till uppsatsen syfte är varför barnen inte berättar och en orsak till det är att de skäms för mycket som även Svedins forskning visar på i dokumentären ”Ingen riktig våldtäkt”

(2012). En annan orsak är att barnets anhöriga skäms över att det har hänt, vilket ger svar på en annan av mina frågeställningar. Nämligen om offrets benägenhet att berätta påverkas av omgivningens förnekande. Ett exempel på en sådan situation förekommer i boken skriven av Hansen och Cras där fadern förgriper sig på sin egen dotter som föder två inavlade flickor. Det var för svårt för modern att acceptera vad som skett, bland annat på grund av basaffekterna skam/förödmjukelse, avsky/avsmak rädsla/ilska och ledsnad/förtvivlan (Hansen & Cras, 2002, s.175; Havnesköld & Risholm Mothander, 2002, s.182ff.). Att modern känner dessa känslor där basaffekterna, från Tomkins affektprogram aktualiseras som Havnesköld och Mothander Risholm (2002) skrivit om, nämligen skam/förödmjukelse, avsky/avsmak rädsla/ilska och ledsnad/förtvivlan och alla dessa är negativa affekter, vilket bidrar till hennes val att förneka situationen och ge sig av. Det ger ett svar på varför anhöriga väljer att förneka övergreppen trots vetskap. En ytterligare orsak för barnet att inte berätta är affekten rädsla som barnet kan ha gentemot myndigheterna eller förövaren till exempel är Kristina Hansen rädd för hur fadern skulle reagera ifall han blev släppt från häktet. (Hansen & Cras, 2002, s.184). Myndigheters efterlåtna agerande när det gäller sexuella övergrepp mot barn kan bero på att det väcker obehag där basaffekten avsky/avsmak ingår, men också det faktum att sexuella övergrepp är stigmatiserande och skamfullt, vilket Bergenheim (2005) och Svedin (Ingen riktig våldtäkt, 2012) även hävdar i sin forskning.

Huvudresultatet är att det som påverkat de utsatta barnens benägenhet att inte berätta är deras egna negativa känslor där Silvan S. Tomkins negativa basaffekter ingår. Omgivningen förnekar ofta sexuella övergrepp mot barn på grund av deras negativa känslor som uppstår vid vetskap eller misstanke om övergrepp, vilket framgår citaten från biografierna. Enligt min tolkning av Goffmans teori om stigma (2011) och Bergenheims (2005) och Svedins (Ingen riktig våldtäkt, 2012) forskning är en annan orsak till omgivningens negligering är den stigmatisering som sker av offret efter att det utsatts

Frågor som jag funderade på under arbetets gång för vidare forskning är följande:

Vem vill vara den person som avslöjar att det pågår något skamfullt i en familj?

Vilka bestämmer vad som är skamfullt?

Om fokus istället hade varit på brottet och det utsatta barnet hade fler barn då berättat? Ligger fokus fortfarande på den eventuella förövaren i dagens samhälle?

Är det lättare känslomässigt att fokusera på förövaren?

Läggs skulden delvis på offret om offret är vuxet och inte gjort tillräckligt med motstånd? Om det är så finner vi det förhållningssättet även i dagens samhälle? Är det förhållningssättet också en anledning för barn att inte berätta?

7. Efterord

Min egen vision är att fler ska våga berätta och anmäla sexuella övergrepp och att debatten om sexuella övergrepp ska bli mer nyanserad och ta med fler olika perspektiv och synvinklar. Jag hoppas att omgivningen ändrar sin attityd och sina rutiner. Sjukvården kan till exempel ställa frågan om sexuella övergrepp som en del av de rutinmässiga frågorna.

Jag tänker att den normativa bilden som människor i allmänhet har av ett sexuellt övergrepp stänger ute offrens upplevelse. Hur ofta talas det till exempel om de utsattas rädsla, ilska och ångest? Istället talas det om situationen för och om gärningsmannen. Biografiernas författare menar också att offrens situation ofta får en marginell betydelse i media.

Hur man ser på sexuella övergrepp har jag funderat över. Jag tror att det hade varit lättare att tala om sexuella övergrepp om synen på sex och sexuella övergrepp varit mer öppen och mindre skamfylld och mindre stigmatiserad. Då hade nog fler som utsatts tidigare kunnat bearbeta sina upplevelser. Till exempel är kroppsliga sjukdomar något som det är naturligt att tala om i samhället. Det finns inga offer och förövare när det gäller våra vanliga sjukdomar.

8. Källförteckning

- Adolfsson, Taina (2011) *Påtvingat liv*, Malmö, Bra Böcker AB
- Bergenheim, Åsa (2005) *Brottet, offret och förövaren- Vetenskapens och det svenska rättsväsendets syn på sexuella övergrepp mot kvinnor och barn 1850-2000*, Stockholm, Carlssons
- Hännestrand, Brita, Lindholm, Evalena, Moe, Sigurd, Ramos-Ruggiero, Luis, Rydmark-Venegas, Anna och Söndergaard, Hans Peter. (2005). *Själens dolda sår* (s. 41-42). Svenska föreningen för psykisk hälsa (sfph), Stockholm, Nordstedts
- Back, Kristina, Svedin, Carl Göran (1996) *Barn som inte berättar- Om att utnyttjas i barnpornografi*, Falun, Rädda barnen och författarna
- Banck, Lena, Svedin, Carl Göran (2002). *Sexuella övergrepp mot flickor och pojkar*. Lund, Studentlitteratur AB.
- Bokbörsern (2013) ”Populär tidskrift för Psykologi och Sexualkunskap. 1954 RFSU” (elektronisk), Bokbörsern *Den svenska marknadsplatsen för lästa böcker*, <http://www.bokborsen.se//Popul%C3%A4r-Tidskrift-F%C3%B6r-Psykologi-Och-Sexualkunskap/968038>, (2013-07-11)
- Bryman, Alan (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder*, Malmö, Liber AB
- Brå, 2 011:6, *Polisanmälda våldtäkter mot barn- En uppdaterad kunskapsbild*, Västerås: Brå
- Börjesson, Mats. (2003). *Diskurser och konstruktioner: En sorts metodbok*. Lund: Studentlitteratur AB
- Colling, S.J. (1995). The long term effects of contact and non-contact forms of child sexual abuse in a sample of university men. *Child Abuse and Neglect*, 19, 1-6
- Emde R.N (1988) Development Terminable and Interminable. Innate and Motivational Factors from Infancy. *International Journal of Psychoanalysis*, 69: 23-42
- Encyclopedia, David Rappaport, http://www.encyclopedia.com/topic/David_Rapaport.aspx, (2013-08-11)

- Flickan med hundhalsbandet. (1/11 2008) [Radioprogram], M. Blomgren (Producer), *Tendens*: Sveriges Radio, P1.
- Fragoso, Margaux (2011) *Tiger, tiger*, Falun, Norstedts
- Goffman, Erving (2011) *Stigma- Den avvikandes roll och identitet*, Finland, Norstedts
- Hansen, Kristina, Cras Bengt-Åke och Agneta (2002). *Bakom stängda dörrar*, Falun, Orduplaget
- Havnesköld, Leif, Risholm Mothander, Pia (2002), *Utvecklingspsykologi- Psykodynamisk teori i nya perspektiv*, Stockholm, Liber AB
- Ingen riktig våldtäkt. (13/10 2012) [TV-program], *Dokument Inifrån*: Sveriges Television SVT 2.
- Jones J.M (1995) Affect as Process. Hillsdale NJ: *The Analytic Press*
- Jönsson, H. (2010) Sociala problem som perspektiv. En ansats för forskning & Socialt arbete, Malmö, Liber
- Kadir, Tara, (2009), (C-uppsats) *Sexuella övergrepp mot barn- en litteraturstudie om barns reaktioner på sexuella övergrepp och dess konsekvenser*, Luleå tekniska universitet
- Lichtenberg J. (1989) Psychoanalysis and Motivation. Hillsdale N.J.: *The Analytic Press*
- Läkartidningen (2002) ”Ansiktsuttrycket säger mer än ord- Är emotionell smitta via ansiktsimitation det första steget mot empati” (elektronisk), *Läkartidningens Arkiv 1990-2013* < <http://larkiv.lakartidningen.se/2002/temp/pda24511.pdf>> (2013-07-10)
- Nationalencyklopedin (2013) ”Sigmund Freud” (elektronisk) *Nationalencyklopedin: Sveriges Nationella uppslagsverk* <<http://www.ne.se/lang/sigmund-freud>> (2013-07-10).
- Nilsson, Alf (1995) *Affektssystemets kännetecken- ”The name of the game is shame”*, *Psykologtidningen* 15/95

Notisum (2013) Brottsbalken om sexualbrott, (elektronisk)

<http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/19620700.HTM> (2013-08-04)

Onlinebarnen, M. Blomgren (Director). (9/12 2008) [Radioprogram] M.

Blomgren (Producer), *Tendens*. Sveriges Radio, P1.

Rahm, GullBritt. (2009). *Ut ur ensamheten- Hälsa och liv för kvinnor som varit utsatta för sexuella övergrepp i barndomen och som deltagit i självhjälsgrupp*.

Nordiska högskolan för folkhälsovetenskap, Göteborg.

Riksarkivet, (1990-1991) ”Elsa-Brita Nordlund” (elektronisk)

<http://www.nad.riksarkivet.se/sbl/Presentation.aspx?id=8310>, Band 27, sida 418, (2013-07-11)

Sjöberg, Patrik, Lutteman, Markus (2011). *Det du inte såg*, Stockholm, Norstedts

Upprättelsen, (9/6 2011), [Radioprogram], M. Blomgren (Producer och Director), *Tendens*, Sveriges Radio, P1.

Vetenskapsrådet, Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning, (elektronisk)

<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>, 2012-10-30

Wendt, Eva. (2009). *Utvecklad dialog om sexuell hälsa med fokus på unga kvinnor - en möjlighet vid det gynekologiska besöket*. Göteborg:

Göteborgs Universitet.

WHO, 2002, Krug, E.G., Dahlberg, L.L., Mercy, J.A., Zwi, A.B. & Lozano, R.

World report on violence and health. Geneve, WHO.

Abstract

The aspiration of this essay was to search for explanations why children who are victims of sexual abuse don't tell someone immediately about their horrifying experiences. Commonly, their way of dealing with the trauma is instead silence for many years until they decide to reveal the abuse. I have read four autobiographies written by people who were themselves, when they were children, victims of sexual abuse. Qualitative research method within the tradition of emotionalism and coding was used in the analysis of the biographies. The children's tendency to not tell is the result of own negative emotions, part of Silvan S. Tomkins negative affect theory, as well as the surroundings inclination to reject sexual abuse of children as a children's figment of imagination because of the negative emotions it brings up. Another reason for the surrounding's denial and lack of further report is the stigmatization revolving sexual abuse of children.

Keywords: sexual abuse, biography, stigma and shame